

ДВАДЕСЕТТРЕЋА СТАТУСНА КОНФЕРЕНЦИЈА

ХАГ, 22. МАЈА 2007. ГОДИНЕ

Молим устаните.

Међународни кривични суд за бившу Југославију отвара заседање.

Изволите сести.

Председавајући судија Жан Клод Антонети: Господине секретару молим вас да најавите предмет.

Секретар: Часни суде ово је предмет ИТ 0367 ПТ тужилац против Војислава Шешеља.

Председавајући судија Жан Клод Антонети: У реду, данас је уторак, 22. мај 2007. године, поздрављам све у судници, представнике тужиоца. Дobar дан господине Шешељ. И добар дан свима који нам помажу у овом поступку. Данас одржавамо статусну конференцију и хтео бих да вам кажем, господине Шешељ, да ће идућа статусна конференција бити у уторак 5. јуна у 9 часова ујутру. Дакле, следећа статусна конференција ће бити 5. јуна у 9 часова у овој истој судници. Данашњи дневни ред, односно начин рада, има више питања о којима бих хтео да поразговарамо идући од једног до другог. Као прво, желео бих да вас обавестим, господине Шешељ, у вези вашег поднеска где сте изјавили жељу да будете у близини судија, односно тужиоца и сведока када они дођу да сведоче. Секретар ме је обавестио да није умесно да господин Шешељ седи ближе напред, наиме то можете учинити, али можете седети у другом реду. Дакле, разумете, то су она седишта, односно клупа прва иза прве клупе. И то ће ступити на снагу већ у току идуће статусне конференције. И тако ће господин Шешељ моћи да пред собом има, уколико то жели, само своје сараднике који ће бити испред њега, дакле, иза првог реда седишта, а он ће бити иза њих. Лично ја бих волео да он седи у првом реду, међутим, секретар ме обавестио да је то из разлога безбедности и то није могуће. Према томе, ово је компромис до кога се дошло у настојању да се господин Шешељ приближи и да седи у другом реду, јер у судници број 1 оптужени седи веома далеко од судског већа, док у друге две суднице то је сасвим друкчије и оптужени седи много ближе, а то је много боље. И наравно, из разлога потребе да постоје једнака снага оружја обеју страна нема разлога да тужилац буде ближи судском већу него оптужени. И секретар ме обавестио да ће у овом предмету оптужени седети у другом реду. То је било прво.

Друго, господине Шешељ, јесте у вези са вашим поднеском у вези са увредом суда а то се односило на госпођу Карлу дел Понте и њена два сарадника, односно правника у овом предмету. Вама је можда познато, а можда и не, да је овим судским већем председавао судија Робинсон, односно у саставу судског већа су судија Робинсона, судија Бономија и ја. Издата је једна одлука 15. маја која није била, ја наиме не сумњам да је она преведена. Међутим, могуће да ви то нисте имали пред собом па бих хтео да вам објасним у чему се састоји. Судско веће је једногласно сматрало да је примерено да се о овом питању разговара на крају суђења. Поступак о коме је реч омогућиће вама, као оптуженом, да покрећете питања у вези са свим сведоцима који ће сведочити, било да се ради о сведоцима Тужилаштва или сведоцима одбране. Према томе, сведоци ће бити под заклетвом, а ви ћете моћи да их питате у каквим околностима је њихов исказ прибављен. И то ће онда имати много већу тежину, јер ће сведоци који буду одговарали на ваша питања бити под заклетвом, као што сам рекао. Такође, овакав поступак има још једну предност. Уколико се покаже да је сведок, а нарочито када је реч о сведоцима Тужилаштва, ако се покаже да су они дали писане изјаве под неком врстом изнуде у складу са правилима ви ћете имати право да затражите да се такав исказ брише из поступка. Према томе, судско веће којим

председава судија Робинсон одлучило је да је примерено да се ваш захтев уважи и да се веома пажљиво прати, дакле, да се не одбаци, већ да се веома пажљиво прати како се поступак води укључујући и могућност да испитате сведоке који су можда били умешани или на неки начин повезани са оним приговорима које сте ви ставили. И ви ћете моћи да обновите своје аргументе и то само ин фини, дакле у завршетку, а судско веће ће тада донети своју одлуку када буде располагало свим релевантним материјалима. Дакле, ова одлука је недавно објављена, а ви ћете је добити на свом језику уколико је већ нисте добили.

Господине Шешељ, да ли сада имате шта да кажете о овоме. Имате реч.

Проф. др Војислав Шешељ: Господине судија, имам да кажем неколико ствари по овом питању. Ја још нисам добио ту одлуку судског већа, али пошто су неки медији у Београду већ дали кратке информације о тој одлуци, ја сам на изванредан начин претходно информисан. Ја ћу поднети захтев за улагање жалбе на такву одлуку из више разлога. Прво, реч је о два одвојена кривична дела. Кривично дело за које се мени суди и кривично дело за које сам ја поднео пријаву против главног тужиоца Карле дел Понте и двоје њених сарадника. Не може се њима судити заједно са мном. Поступак се против њих може водити или не водити, али се не може спајати са мојим поступком, јер би онда њих троје требало да седе поред мене на оптуженичкој клупи. А ви ћете то избећи по сваку цену, ја сам у то уверен.

Друго, Карла дел Понте одлази из овог суда у септембру. Нико је више неће ухватити и извести пред овај суд да јој суди за непоштовање суда. Када се заврши мој процес, то ће то ће бити крајем 2008. године, судско веће више неће моћи ни да суди у првом степену. После 2008. године ће судити само Жалбено веће у другом степену. Дакле, одлагање поступка за непоштовање суда у овом случају значи један вешт маневар да се евентуални кривци ослободе било какве одговорности. Ја нисам кривичну пријаву поднео зато да бих олакшао свој положај, него да бих жигосао једно страшно кривично дело. Та кривична дела која су извршили, по мојим тврдњама и наводима, Крала дел Понте и њени сарадници много су тежа од ових кривичних дела која се мени овде приписују. Досадашња пракса судских већа овог трибунала, по питању непоштовања суда, била је различита. Али, у сваком случају, најчешће када би се појавио случај непоштовања суда судска већа су прекидала поступак који се води против оптуженог и одмах прелазила на суђење ономе ко је одговарао за непоштовање суда. Некада су то били браниоци оптужених, некада су то били сведоци. На пример, сећамо се браниоца Милана Вујина још из предмета Тадић, колико ме памћење служи, затим покушаја да се води поступак против браниоца у предмету Блашкић и тако даље. У предмету Милошевић вођен је поступак против једног сведока, Косте Булатовића, који није хтео да одговара на питања Тужилаштва, јер оптужени није присуствовао заседању због болести и није хтео да учествује у процесу који се води у одсуству без сагласности оптуженог. Има случајева да су пред посебним судским већима одговарали људи који су оптужени за одавање тајни, односно за обелодањивање заштићених докумената или имена заштићених сведока.

На пример, реч је о неким новинарима из Хрватске који су одговарали због обелодањивања имена њиховог председника Стипе Месића као заштићеног сведока у предмету Блашкић. Ја то сада говорим отворено пошто су ту заштитне мере одавно укинуте. И то је општепознато у јавности, а они су осуђени због тога и њихове пресуде нису под ембаргом. Дакле, и оне су јавне. Овде се, дакле, никада није оклевало са вођењем кривичног поступка. У овом мом случају извлачим закључак да је судско веће свесно да су моји аргументи веома јаки и да, на основу тих аргумената и доказа које сам изнео, Карли дел Понте и њеним сарадницима прети казна затвора од седам година. Ја сам јуче, с обзиром да још нисам добио вашу одлуку господине судија, поднео адендум мојој кривичној пријави са четрнаест нових изјава људи које су саслушавали хашки истражитељи, претили им или их уцењивали да лажно сведоче против мене. Међу њима је супруга Милана Бабића који је био предвиђен као кривични сведок оптужбе против мене. А ви

знате да је Милан Бабић, пошто му је прекипело од лажних сведочења у другим предметима, извршио самоубиство у току сведочења против Милана Мартића. Супруга Милана Бабића је описала под каквим су све притисцима живели и она, и њен супруг и цела породица. Заправо цела породица је била ухапшена. Не формално, али суштински. Како су их третирали тамо где су их склањали они су суштински били ухапшени. Затим имам веома опширну изјаву бившег заменика шефа Службе државне безбедности Србије Зорана Мијатовића, који сведочи како су га истражитељи хашког трибунала и неки тужиоци, покушали присилити да ме вештачки доведе у везу са такозваним Жутим осамом, јер се на томе темељи оптужба против мене да сам савременик у кривичним делима у ратним злочинима на подручју Зворника. Читав низ других. Моји правни саветници и чланови стручног тима за помагање моје одбране и даље раде на том питању, и даље прикупљају изјаве људи који се сада сами јављају. Раније смо ми трагали за таквим људима, а сада им се такви људи сами јављају и износе податке како су их саслушавали, како су их притискали или покушали поткупити да лажно сведоче против мене. Читав низ примера је таквих и у другим предметима. Зато се ја апсолутно не слажем да се поступак одлаже по овом питању. Судско веће треба да се изјасни и да прихвати вођење поступка или да одбије вођење поступка уколико сматра да нема довољно аргумената за вођење поступка. Пошто овде има веома много аргумената ја сам свестан да је судском већу било немогуће да донесе одлуку да се одбије моја кривична пријава. А судско веће је хтело да избегне у завршници каријере Карле дел Понте да против ње води кривични поступак. То су две ноторне чињенице, неспорне чињенице, апсолутно неспорне чињенице. И сада се тражи компромис, поступак се може водити али тек када се заврши моје суђење. Поступак се тада не може водити, јер ако процес против мене почне у новембру, он ће сигурно трајати до последњих дана 2008. године. Не може се раније завршити. Ако је шест месеци потребни Тужилаштву, потребна је пауза од три месеца, и мени је потребно најмање шест месеци.

Ви сте рекли, господине судија, да ја могу, да ћу имати право да тражим да се искази за које се утврди да су дати под притиском избришу из судског списка. Али то није мој примарни интерес. Ови људи чије сам вам изјаве доставио уз кривичну пријаву, и у првом делу јуче у допуни (адендум), уопште неће бити сведоци Тужилаштва. Ја се тек спремам да сведоке Тужилаштва кроз унакрсно испитивање утерам у лаж и од њих, адекватним питањима, добијем податке како су их присиљавали и уцењивали. Подсетићу вас шта се десило у предмету Милошевић. Слободан Милошевић је у току процеса код више од четрдесет сведока уверио судско веће да сведоци не знају шта стоји у њиховој изјави коју је Тужилаштво подносило по правилу 92. Тужилаштво је давало те изјаве, господин Милошевић је имао право да унакрсно испитује те сведоке и каже ви сте рекли то и то, читајући његову изјаву. Сведок каже ја немам појма о томе, ја то никада нисам рекао, то је неко други, можда је грешка у преводу. Више од четрдесет случајева је било. Сада је то правило 92 бис подељено на 92 твис, 92 кватер, међутим, оно је у суштини исто. Ја тек очекујем да ће ми у судници бити сведоци који ће рећи како су све људи малтретирани, да лажно сведоче да ме лажно оптужују. Али овде је реч о људима који неће доћи у судницу. Они би можда дошли у судницу, ако их ја позовем као сведоке одбране. Али ви мене овде унапред ограничавате да своје време користим да позивам ове сведоке, а да не позивам оне друге које сам ја евентуално имао намеру. Значи трошим своје време, ресурсе и све остало. А ови сведоци треба да буду позвани по налогу суда у току поступка који ће се водити против Карле дел Понте и њених сарадника. Једино исправно решење је било да судско веће формира независног истражитеља, или независног тужиоца који би онда саслушао сва ова лица чија се имена наводе у кривичној пријави, који би саслушао и све истражитеље чија се имена помињу у овом негативном контексту као људи који су се служили уценама притисцима и подмићивањима. Онда би извештај поднео судском већу или формирао оптужницу на основу тога и на основу тога би био вођен поступак. Ја у том поступку могу седети само са стране као заинтересована странка. Ја у том поступку нисам ни тужилац ни бранилац, само заинтересовано лице, јер су се

кривична дела десила у току истраге у оквиру мог предмета. Оптужени би требало да имају своје браниоце, независни тужилац овде да заступа оптужбу, а ваше судско веће да пресуђује. То је једини примерен поступак.

Друго, аргумент који нисам чуо од вас, али је поменуто у београдској штампи, јесте да моје суђење сувише касни па да је то разлог да се не би даље одуговлачило, а да се вођење поступка око моје кривичне пријаве пролонгира по завршетку првостепеног процеса, такође, није засновано ни на једном релевантном аргументу. Тужилаштво је, на прошлој статусној конференцији, изјавило да ће они бити спремни у новембру за почетак процеса. Како су се ствари до сада одвијале, питање је да ли ће бити спремни у новембру. Дакле, ми пред собом имамо пуних шест месеци. За тих шест месеци судско веће има могућности да поступи по овој кривичној пријави. Судско веће има и те како могућности да добро испита све оне чињенице које се наводе, да их провери и да донесе одговарајућу одлуку. Дакле, нема никаквог разлога да се чека. Поготово што прети могућност да нам оптужени људи побегну. Карла дел Понте оде у септембру, Швајцарска нема обавезу да испоручује овом трибуналу своје грађане, Швајцарска није ни члан Уједињених нација колико ја знам, немојте ме прекидати госпођице, нема смисла ја вас никада нисам прекидао. Нисам рекао ниједну увредљиву реч. Дозволите да завршим.

Тужилаштво: Часни суде...

Председавајући судија Жан Клод Антонети: Госпођо, добићете реч, но допустите најпре да он објасни, да заврши, јер он објашњава своје разлоге, а ви ћете одговорити на то што је он рекао.

Тужилац: Ови поднесци су поверљиве природе па предлажем да радимо на затвореној седници док се разговара о овим материјалима јер налог није поверљиве природе, међутим, аргументи страна јесу. То је у директиви где се говори, која се односи на поступак за непоштовање суда, намеће захтев да се пре него што се изврши истрага и пре него што се донесе одлука да сви материјали буду поверљиве природе.

Председавајући судија Жан Клод Антонети: У реду, одговорићу на то што сте рекли, но најпре желим да господину Шешељу дам прилику да заврши. Изволите господине.

Проф. др Војислав Шешељ: Не може да буде поверљиве природе пошто је моја кривична пријава јавна и објављена је у 10.000 примерака у мојој књизи „Или Карлин сведок или смрт“. У 10.000 примерака је објављено и све је распродато у Србији. Издање на енглеском језику ускоро иде у продају. Затим, о тој кривичној пријави одржан је научни скуп у Београду пред око шест хиљада људи, где су истакнути српски правници износили своје ставове по овом питању. И допуна моје кривичне пријаве је такође, јавни документ и већ је дистрибуисан средствима јавног информисања. Ниједан мој аргумент не може да буде тајна, јер ја нисам хтео да буде тајна. Ваш евентуални одговор може да буде тајна и ја ћу поштовати ту тајност уколико ви назначите да је ваш одговор службена тајна. Али ви моје документе да прогласите службеном тајном е, то никада не може, јер ја сам одлучио да то буде јавно и ја сам то обелоданио, то је изашло у овој књизи. То је изашло и новинама „Велика Србија“ и то је објавила скоро сва српска дневна штампа. Људи које сте уцењивали да буду лажни сведоци данима су дефиловали кроз многе београдске редакције и тамо опширно објашњавали како сте са њима поступали. Неки од њих су, попут Јове Остојића, објавили књиге о својим искуствима. Како то може да буде тајна. Наравно, ако ви водите поступак у тајности имате разлоге неке тајности, морате неке своје тајне да сакријете. Може тај поступак бити у тајности, али оно што сам ја написао као поднесак и као кривичну пријаву то никада неће бити у тајности, јер нисам дозволио да то буде у тајности. То, како сте ви навикли да се понашате у неким другим предметима, у мом случају се тако не можете понашати, јер ја овде имам само једну снагу, једну моћ, моћ јавности и ништа више од тога. И та моћ јавности је спречила да ме одавно не сахраните. Многе друге који нису знали да се

послуже јавношћу већ сте сахранили, и Милана Бабића и онога Дуроњића који је умро у петак чини ми се, и тако даље. Сви које сте инструментализовали да лажно сведоче извршавају самоубиство. Један који је био предвиђен као лажни сведок у мом случају, извршио је негде летос самоубиство, нећу му поменути име, јер му још није скинут ембарго са имена, иако је Тужилаштво затражило да се елементи тајности са његовог имена скину. Ја нисам још сазнао да ли је судско веће по том питању поступило, нећу да му откривам име. Једног сте натерали да се обеси, другог сте натерали да добије галопирајући рак, да нестане, да сам себе прождере једноставно, и тако даље. То се вама дешава са лажним сведоцима. И крајње је време да неко и то испита. Ја сам дао налог да моји правни саветници разговарају са породицом и браниоцима Мирослава Дуроњића, да бих изнео чињенице како сте све њега притискали. Њега сте предвидели као сведока у процесу против мене, иако ја Братунац уопште немам у својој оптужници. Када су га ухапсили претукли су га, стављали га у буре пуно воде и потапали неколико пута и тако даље. Овде га уценили, запретили му доживотном робијом. Он је поклекао и постао лажни сведок у једном предмету у другом предмету, у трећем предмету то се све ређало. Ви мислите да јавност никада неће то сазнати. Хоће. Ја ћу се потрудити да сазна, сазнаће све више о томе и те ствари не можете држати у тајности. Оно што су ваша кривична дела не може да буде тајна.

Председавајући судија Жан Клод Антонети: У реду. Господине Шешељ, најпре треба, дугујем вам више одговора у вези са оним што сте рекли. Дакле, што се тиче поверљиве природе, ја се сада обраћам и тужиоцу, правило 77, које се тиче непоштовања суда, нигде не каже да поступак треба да буде поверљиве природе. Према томе, оптужени у свом излагању има право да јавно каже и усмено оно што сматра да жели да каже, па ваше аргументе о томе да поступак по правилу 77 треба да буде поверљиве природе, ја не видим ни у Правилнику нити у Статуу. Можда нам можете мало објаснити то.

Тужилац: Часни суде, скренула бих вам пажњу на директиву коју је издао Секретаријат, 6. марта 2004. године, у вези са истрагом и гоњењем за непоштовање суда пред Међународним судом. У петом пасусу ове директиве пише следеће: „Захтев за истрагом биће обављен експарте и поверљиво пред претресним већем, пред којим је наводно дошло до непоштовања суда“. Ја имам насловну страницу поднеска господина Шешеља, она носи печат поверљиво, а исто важи и за одговор Тужилаштва у одговор на директиву претресног већа. На упутство Претресног већа каскада кривичних оптужби за рђава дела и ратоборност и застрашивање сведока се пориче и Тужилаштво без икаквих квалификација, без икаквих ограда не би требало да буде принуђено да слуша овако нешто, док се не одлучи, док се не донесе одлука о овим чињеницама. Са дужним поштовањем, часни суде, ово треба да се води на полузатвореној седници како би се заштитила приватност људи који су оптужени, како би они били заштићени од злонамерних и клеветничких оптужба које су лажне и нису засноване на чињеницама. Ова канцеларија није никада нити ће икада подмићивати, застрашивати, принуђивати или на други начин покушавати да на непримерен начин утиче на исказ сведока. Наш задатак је да будемо правични, а наша изјава се темељи на истини.

Председавајући судија Жан Клод Антонети: Што се тиче практичне директиве, практичног упутства Секретаријата, мене обавезује искључиво Правилник. Ја вас подсећам да је у Правилнику предвиђена могућност да председавајући судија издаје практичне директиве. То је правило 19б, које ћу вам прочитати, јер је то веома битно: „Председавајући судија с времена на време, а у сарадњи са канцеларијом Секретаријата, може да издаје практична упутства којима се бави појединим аспектима понашања, поступка пред судом“. Дакле, довољно је да наша упутства буду сагласна са Правилником. У правилнику се члан 77 односи на непоштовање суда и ту ништа не упућује на то да све треба да буде обављено тајно. Према томе, нема никаквог разлога за тајност када је реч о овом питању.

Друго, одговорићу господину Шешељу. Ви сте пре свега назначили да сте нам упутили један нови списак од четрнаест сведока. Ја сам се управо у тренутку када сте ми пренели ову информацију са њом и упознао. Судски помоћник Претресног већа ми је сместа назначила да сте ви упутили 120 страница на ћириличном писму, овај поднесак се тренутно преводи, а ваш нови анекс још увек није био заведен. Тиме се објашњава чињеница да ја уопште нисам био упознат са тим, а наравно, то је нешто што Претресно веће треба да има и виду приликом евентуалног преиспитивања одлуке коју смо донели 15. маја. Тим пре што сте нам ви назначили да би се међу петнаест нових сведока такође, појавила и удовица господина Бабића која би помињала притиске који су на њу вршени, уколико сам добро схватио оно што сте поменули. Сходно томе, пошто смо ми донели одлуку 15. маја, ви још увек имате могућност да предате један нови поднесак за преиспитивање претходног поднеска, на основу којег је донета наша одлука, како бисмо ми могли да преиспитамо одлуку пошто ваш анекс, према вашим речима, садржи неке нове елементе. Уосталом, ви сте то назначили, а ви подједнако добро познајете процедуру као и ја. Имате, такође, и могућност жалбе и ја против тога не бих имао ништа. Међутим, независно од свега тога, ви сте такође пренели неколико различитих елемената који би могли да наведу на помисао да неће моћи да дође до овог поступка. Одговорићу на вашу аргументацију.

Пре свега, тачно је да би, а у складу са одлуком Савета безбедности Уједињених нација, првостепени поступци требало да буду завршени до 2008. године, а претресна већа би требало да донесу одлуке до 2010. године. Међутим, може да дође до ситуација у којима би неки поступци били настављени и после 2008. године. Дакле, када је реч о забринутости коју сте ви испољили, могуће је дати један готово изванредан одговор – 2009. године неће се тек тако од данас до сутра Суд затворити, нећемо рећи е сада је готово, завршили смо са радом. Нарочито уколико неки поступци још увек нису завршени. Друго, ви сте подвукли чињеницу да заинтересована лица можда више неће бити у суду, па ништа неће моћи да се предузме против тог лица. И ту, међутим, грешите, јер као што знате када је у питању непоштовање суда Претресно веће, које решава по том питању, располаже различитим средствима и веома вам је добро познато да је било поступака за непоштовање суда где је Претресно веће издавало налоге за хапшење. Према томе, немате разлога за забринутост када је реч о том аспекту.

Што се тиче саме суштине поступка према правилу 77, предвиђа се следећа процедура. Када је реч о истрази, оно што вама делује проблематично, или да тужилац спроводи истрагу, у овом датом случају то није изводљиво. Наравно, да Тужилаштво не може само о себи да води истрагу. Дакле, то решење ћемо оставити по страни.

Друга процедурална могућност која је разматрана и коју сам ја лично имао у виду, јесте да се наменује пријатељ суда амикус кури (амицабле цоурт) који би био задужен да руководи истрагом. То је пут на који ви покушавате да наведете Претресно веће. Према овој процедури, пријатељ суда, лице које је наименовано, је у потпуности независно. Његов фонд рада зависи искључиво од њега самог, он обавља оно што му делује неопходно. Сходно томе, оваква процедура може да има своје предности, али и своје мане.

Треће решење би било следеће, да Претресно веће само спроводи истрагу. Међутим, и ту бисмо се суочили са потешкоћом, а то је да би судија истовремено требало и да суди и да буде једна од страна у спору. Претресно веће би морало, дакле, да се носи и са оптуженим, и са Тужилашвом и са сведоцима који долазе да дају исказ. Према томе и то би могло да представља потешкоће.

На основу свих ових фактора, ми смо се одлучили за један пут који ће вам омогућити да се заштите ваша права, јер када дође сведок Тужилаштва за кога сматрате да је можда био предмет притисака ви можете том сведоку под заклетвом да постављате питања. А када је реч о сведоцима који неће доћи, односно који неће бити сведоци Тужилаштва, ви када будете изводили своје доказе можете и сами да их доведете да сведоче. Онда би у том случају сведоци до-

шли и дали изјаву под заклетвом. И ви бисте тада водили главно испитивање. Према томе, добро поразмислите о свим овим процедуралним могућностима. Ништа вас, међутим, не спречава да већ сада саставите један нови поднесак којим ћете тражити преиспитивање одлуке коју смо донели, с обзиром на чињеницу да има четрнаест нових сведока који су спремни да се појаве, а што је мени било у потпуности непознато, јер нисам био у могућности да прочитам ваше поднеске, али ћу то учинити чим превод буде обезбеђен. Ето, то би било све о овом питању. Али, верујем да ћемо имати прилику да се тим поново позабавимо.

Сада бих желео да пређем на нешто што ми се чини као главне препреке, а које за сада још увек нису превазиђене. Осим у случају да ви имате нешто да кажете госпођо Дал.

Тужилаштво: Укратко, часни суде, замолила бих вас да дате налог Секретаријату да нам да копије четрнаест нових изјава док чекамо превод. Мислим да би то наше прегледање изјава сведока учинило ефикаснијим. Осим тога, примећујем да у складу са Правилником поднесак за жалбено преиспитивање Тужилаштва требало би да буде обављен данас. Ја бих замолила са поштовањем Претресно веће, да продужи рок за најмање десет дана до петка, 1. јуна, како бисмо могли да прегледамо поново изјаве сведока.

Председавајући судија Жан Клод Антонети: Одобрено вам је тај продужени рок. Сада да се вратимо на обелодањивање према правилу 66 и 68. Обелодањивање доказног материјала на папиру. Господине Шешељ, ви сте написали и предали поднесак. Поднесак је био заведен, а Тужилаштво је имало рок од четрнаест дана да одговори на ваш поднесак. Када је реч о поднеску ради обелодањивања на папиру и на вашем језику различитих докумената позивам, дакле, Тужилаштво да буде што хитрије, јер ће Претресно веће чим добије ваше поднеске донети одлуку. Међутим, изволите госпођо Дал.

Тужилаштво: Извињавам се, али не знам, мало сам се изгубила у вези са различитим поднесцима које помиње часни суд пошто у овом тренутку ја нисам упозната са поднеском који се односи на обелодањивање на папиру.

Председавајући судија Жан Клод Антонети: Судски помоћник ми каже да је овај поднесак заведен 17. маја. Према томе, уколико пошта добро функционише требало би да имате на располагању поднесак господина Шешеља, јер га ја лично имам. Заведен је 17. маја.

Тужилаштво: Хвала вам часни суде.

Председавајући судија Жан Клод Антонети: Госпођо Дал, неопходно је да из дана у дан пратите све поднеске. Поднесци постоје у великом броју, свако може лако да се изгуби. Што се мене лично тиче, ја 24 сата дневно проводим на овом предмету како не бих заборавио одређене поднеске и како не бих заборавио да дам одговарајући одговор, односно решење за проблеме или потешкоће које се јављају. Међутим, када је реч о питању обелодањивања у електронској форми или не, желео сам да назначим следеће. Делује ми неопходно да оптужени располаже на папиру свим доказним предметима по правилу 66 и 68. Одлука коју ћу донети биће у том духу пошто ми се чини да је то дух који треба да превагне, када је реч о овом проблему. Реч је о једној заиста кључној препреци за наставак поступка. Осим тога, постоји још једна препрека коју ћу поменути поново, а то је питање плаћања помоћника господина Шешеља.

Господине Шешељ, као што сам вам рекао, ја сам у потпуности транспарентан у односу према вама, и дајем све од себе да вас правовремено обавестим о свему што се догађа, јер је моја оцена, да ви треба да будете у току о свим напрецима или свим препрекама које се јављају, нарочито када је реч о овом питању. Ја сам са Секретаријатом одржао један нови радни састанак како бих сазнао под којим би условима Секретаријат могао да плати надокнаду за ваше помоћнике или саветнике, било када је реч о надокнади за њихов рад, било да је реч о трошковима везаним за стан у којем би боравили и тако даље. Став Секретаријата је следећи. Секретар ми ка-

же да се према члану 21 4б Статута, предвиђа помоћ само за адвокате, односно браниоце, а ништа није предвиђено када је реч о ситуацији у којој се оптужени брани сам. Секретар ми каже још и то да с обзиром на анализу коју су они извршили, као и с обзиром на чињеницу да су њима руке везане једном процедуром која се тиче бууета, они не могу да плате ништа. Овај став је још одавно усвојен. Ја сам их замолио да о том ставу питају за мишљење правног саветника у Њујорку. Они су то и учинили и пренели су ми, односно доставили су ми копију писма од 10. маја 2007. године. У питању је писмо које су упутили у Њујорк поводом овог питања. До дана данашњег нисмо примили одговор. Реч је о једном изузетно важном питању, као што вам је добро познато. Ви сте већ оспорили одлуку Секретаријата, ви сте уложили жалбу председнику суда, који је донео одлуку у корист Секретаријата, али је, такође, назначио да треба да се обратите Претресном већу ради решавања овог питања.

Ја сам сматрао да ћу моћи веома брзо да разрешим ову потешкоћу, ово питање. Међутим, данас сам приморан да установим, а данас је 22. мај, да ово питање још увек није решено. Ја вас позивам да веома брзо предате један поднесак Претресном већу са следећим циљем. Да Претресно веће донесе одлуку по том питању. Назначио бих вам да, што се мене тиче, кажем што се мене лично тиче, начин на који ја читам, на који ја тумачим 21. члан Статута је следећи. Имам утисак да је то измакло или промакло великом броју људи. Члан 21 4 каже следеће. Читаћу га веома полако: „Свака особа против које се подигне оптужба има право да има у најмању руку следеће гаранције”. И онда се набрајају које то гаранције постоје. Шта пише у овом пасусу, пише да лице које је оптужено има право уз пуно поштовање начела равноправности на минимална права. А та минимална права се набрајају, значи та минимална права која су му гарантована се набрајају у тачкама а, б, ц, д, е, ф и г. Међутим, та гарантована права су минимална права, пошто у овом члану пише да се оптуженом у најмању руку гарантују та минимална права, дакле, могуће је оптуженом доделити и нека допунска права. Међутим, чак и када је реч о овим гарантованим минималним правима, Статут предвиђа да оптужени може да се брани сам, или да се брани путем правног заступника. Дакле, чињеница да је Статут предвидео да оптужени може да се брани сам, сама по себи, повлачи одређене последице. Тим пре што када је реч о гарантованим правима под тачком е) пише да оптужени може да испита сведоке који га терете или да се они испитају у његово име. Дакле, може он лично да испитује сведоке. Према томе, члан 21, као што сам већ назначио, даје оптуженом изванредан број права међу којима је и право да се брани сам. А уколико се он брани сам то са собом повлачи читав низ последица. А међу тим последицама, такође, се јављају и потешкоће прикупљања изјава сведока, затим трошкови које изазива сведочење сведока вештака и тако даље и тако даље. Није неопходно да сада све набрајамо, међутим све ово јесте изузетно значајно.

Према томе, господине Шешељ, ја вас позивам да што хитније предате поднесак по овом питању, а које би се заснивало на примени члана 21 Статута, будући да вам је Жалбено веће признало право да се сами браните. Међутим, то право са собом носи читав низ последица, а нарочито последице које се тичу ваших саветника и тако даље. Када ви напишете свој поднесак, Тужилаштво ће, наравно, имати четрнаест дана да на ваш поднесак одговори, а ја ћу лично донети одлуку у том смислу упркос томе какав је став заузео Секретаријат. Секретаријат ме је обавестио, а то за вас неће бити изненађење, да такође, има намеру да се меша у процедуру, дакле, уколико ви дате поднесак Тужилаштво ће одговорити, а такође, ће интервенисати и Секретаријат. Биће донета одлука. Могуће да у том тренутку Тужилаштво тражи право на жалбу, исто тако може да поступи и Секретаријат, и онда би Жалбено веће рекло шта има да каже о том питању. Међутим, што се мене лично тиче, ја сам то већ рекао и не видим зашто бих сада рекао било шта супротно томе. Оптужени има права да се брани сам, а уз то право, наравно, као што то предвиђа Статут, такође треба ставити на располагање оптуженом неопходна средства за припрему одбране. То пише у Статуту. Ето, то је оно што сам желео да кажем с обзиром на то докле смо стигли са овим питањем које за сада још увек није решено, а моћи ће да буде

решено, или зато што ће Њујорк у међувремену Секретаријату објаснити да може да изврши исплату и тако што би дао налог да се изврши исплата. То би било најбоље решење. Међутим, уколико Њујорк ништа не предузме, биће неопходно да онда Претресно веће, или можда Жалбено веће, преузме одговорност на себе. Што се мене лично тиче ја никада нисам оклевао да преузем одговорност на себе када је то било неопходно, па ћу то учинити и у овом случају чим будем располагао поднесцима једне и друге стране.

Имате ли господине Шешељ нешто да изјавите у овом тренутку, а наравно, даћу реч и госпођи Дал.

Проф. др Војислав Шешељ: Ја ћу, господине судија, до краја инсистирати на учешћу Међународног суда у финансирању моје одбране, јер ми то право гарантује Статут чланом 21, гарантујући ми средства за одбрану. Ја ћу послушати ваш савет и поднећу за који дан поднесак Претресном већу да по том питању донесе своју одлуку. Наравно, уколико Међународни суд не буде учествовао у финансирању моје одбране то не значи да се ја нећу бранити. Ја ћу се и тада бранити. Али ћу се у том случају буквално сам бранити. Ја ћу онда отпустити свој стручни тим за помагање одбране и своје правне саветнике, мени онда више не треба ни кејс менауер, јер чему би онда он служио ту. Ја ћу онда бити сам у судници, без икаквих помагача, без икаквих саветника и бранићу се. Како такав процес може бити правичан онда ће објашњавати судско веће, објашњаваће Трибунал у целини. Дакле, ја сам то чврсто одлучио, јер половична решења, наравно, не долазе у обзир. А друго, веома је симптоматично зашто Секретаријат крије податке колико је новца до сада исплаћено стенд бај адвокатима који су наметнути у мом предмету и браниоцима који су наметнути у мом предмету. То је веома симптоматично. Зашто Секретаријат одбија да обелодани колико су коштале одбране у свим другим предметима у којима је учествовао Међународни суд у финансирању одбране. И зашто Секретаријат одбија да обелодани колико је до сада потрошио новца у мом предмету. На истражитеље, на администрацију, на све друге трошкове које је имао. То је новац Уједињених нација и располагање тим новцем не може да буде тајна. То желе да остане у тајности само они који су улазили у прљаве послове тим поводом, који нису наменски трошили новац Уједињених нација, или су расипали тај новац, или су крали тај новац и та варијанта није далеко од истине. То су три веома симптоматичне ствари и на њима све почива. Представници Секретаријата су у неколико наврата долазили код мене да преговарају о финансирању одбране и преговори су увек прекидани када сам ја, као предуслов, постављао захтев да ми се обелодани колико су коштали стенд бај и наметнути адвокати у мом предмету. Колико су коштале све друге одбране и колики су били трошкови Тужилаштва. На те три тачке сви разговори се завршавају. И, после тога, они кажу немам никаква права на финансирање одбране. Дакле, имао бих ја некаква права када бих избегао да ова три питања постављам. Али, без одговора на ова три питања нико не може објективно проценити колико заиста кошта моја одбрана. То су једини објективни критерији на основу којих се може одлучивати о том питању. А не да они неке своје факторе, неке своје правилнике уносе, неке своје замисли и тако даље. То је све врло субјективно. Могли су рећи, моја одбрана кошта 100 долара. Кошта 100 долара, али морате доказати да је и Тужилаштво потрошило свега 100 долара у мом предмету. Или, да је Међународни суд за одбране у другим предметима давао око 100 долара. Или, да су до сада свега по 100 долара добили и Александар Лазаревић, и овај заборавих му већ име Ван дер Спуд, и Хупер и ко је још био тамо именован у мом предмету насилно. Немам ништа против. Кажите да су они добили свега по 100 долара, довољно је и 100 долара за моју одбрану. Од тога ћу 30 одсто да поднесем, остало нека поднесе Међународни суд и готово. Ја мало сада карикирам само да бих вам показао колико су то неки драстични облици лошег понашања, противправног понашања.

Председавајући судија Жан Клод Антонети: Сада ћу дати реч госпођи Дал, но за који тренутак ћу то учинити, али само да још нешто додам. Док сте ви говорили, ја сам поново погледао члан 21 Статута и у том члану се обрађује питање правне помоћи када је реч о опту-

женом који нема сопствених средстава за одбрану. И у овом поднеску ви ћете морати тачно да наведете своју финансијску ситуацију. Сећам се да сте нам рекли да имате рачун у Њујорку који је замрзнут. Мислим да сте поменули да имате други рачун у Канади, међутим, мислим да због трошкова које сте имали да је већина тог новца потрошена. Такође сте објаснили да још увек располагете неким средствима, не знам да ли је реч о пензији или плати не сећам се тачно, коју би требало да примате у Београду. Из свега овога ја нисам схватио да ви имате, да располагете довољном количином средстава да бисте исплатили све трошкове које имате. Да бисмо обезбедили да Секретаријат или Тужилаштво не доводе у питање вашу ситуацију, односно да не доводе у питање да ли имате довољно средстава или не, ја, наравно, немам систем којим бих могао тачно да утврдим вашу финансијску ситуацију, ви у свом поднеску треба тачно да нам кажете какво је тренутно ваше материјално стање. На пример, уколико имате одређену количину долара која би вам могла помоћи да ви исплатите један део, пошто секретар наводи да уколико желите сами да се браните да је то ваш властити избор и да према томе ви сами треба да платите своје помоћнике. Према томе, у свом захтеву ви треба да нам изнесете све те податке, а форми вашег поднеска се апсолутно ништа не може приговорити, јер у складу са чланом 21 и оним што предвиђа члан 21. Но, као што сам вам већ скренуо пажњу проблем су недовољна средства, располагање недовољним средствима. Међутим, сигуран сам да знате да неки оптужени којима су додељени браниоци да је то учињено из средстава Секретаријата и да је Секретаријат заправо у тим случајевима добро проценио какво је материјално стање оптуженог. Према томе, у неким случајевима неки оптужени су морали и да плате један део своје одбране. У вашем случају секретаријат мора апсолутно тачно да зна каквим финансијским средствима ви располагете односно какво је ваше материјално стање и да би сте могли, да би сте рекли да ли и колико ви можете да платите. Можда 10, 20 или 30 одсто онога, дакле, тај део трошкова да ви треба да сносити. Скрећем вам пажњу на то, у свом, поднеску ви треба да будете потпуно транспарентни у вези са тим питањем.

Госпођо Дал да ли бисте ви желели да узмете реч у вези са применом члана 21 Статута.

Тужилаштво: Не у овом тренутку. Ја ћу пажљиво прочитати аргументе, односно чути аргументе господина Шешеља, само бих замолила да се унесе једна исправка у транскрипту на 23. страници у 19 реду, где је заправо речено, реч контекст је преведена, а уствари суд је рекао цан предишт, значи уместо оспоравања да суд може да провери.

Председавајући судија Жан Клод Антонети: Хвала, врло добро. То ће бити решено. Очигледно секретар ће то размотрити. Пре него што одемо на паузу хтео бих да се позабавимо још једним питањем. Господине Шешељ имате реч.

Проф. др Војислав Шешељ: Ја сам хтео само једну реченицу да кажем по питању овог финансирања. Још 2003. године ја сам, господине судија, доставио Секретаријату све податке. Попунио одговарајуће упитнике, дакле, са своје стране сам све урадио што је било потребно. Ја ћу то свакако сада поново навести и у поднеску Претресном већу, с тим што ја располагем сада са много мање новца него 2003. године. Дакле, никада ја нисам био кочница по том питању. Увек је био Секретаријат кочница. А друго, обавеза пружања правне помоћи повезана је се презумпцијом невиности. Мене штити презумпција невиности. Та презумпција невиности ми гарантује и средства за одбрану. Ако ми се та средства не одобре, оборена је презумпција невиности. Ја сам онда унапред осуђен као неки ратни злочинац, зликовац који не заслужује никакву помоћ. А господине судија, то је нешто што би тек Тужилаштво требало да докаже. Оваквим ставом Секретаријата, све је постављено као да је унапред моја кривица доказана.

Са друге стране, нуђење њиховог браниоца и њихових правних помоћника је нуђење шпијуна, редовно нуђење шпијуна чији је задатак да минирају моју одбрану. Као што су минирали одбрану у великом броју других предмета овде. Па једном када наметну човеку таквог лажног браниоца он више не може да га се отараси. А када човек има браниоца у већини предме-

та сведен је на ниво идиота у судници. Не сме ниједну реч да каже. То су покушали код мене да ураде у претходном Претресном већу. Кажу суду се могу обратити само преко наметнутог браниоца никако другачије. То је суштина ових кафкијанских процеса. Да човека овде доведу, а да га онемогуће да се брани. И увек су највећи проблеми прављени око људи који су хтели сами да се бране, а само су два таква случај била. Било је још неких случајева где су људи покушавали или претили да ће се сами бранити па су им онда испуњавали жеље у погледу личности браниоца и одобравању средстава за одбрану само да се не бране сами.

То је суштина. Ја сам, на сву срећу, благовремено препознао ту суштину. Проучио друге предмете, друге процесе и добро се спремио за сопствени. Зато ме нису могли изиграти по том питању. И зато је сада Тужилаштво немоћно против мене, нема релевантних доказа, без сарадње лажног браниоца они не могу ништа извести у овом процесу. Али још ишчекују да ће се ствари променити, јер још нису ни покушали да ми материјал уруче на српском језику и на папиру. Све нешто чекају, ишчекују, ко зна до када.

Председавајући судија Жан Клод Антонети: У реду, чуо сам ваш исказ и ја са нестрпљењем очекујем ваш поднесак судском већу о том питању. Пре него што направимо паузу, која ће почети за десетак минута, хтео бих да се дотакнем још једне ствари која је за вас такође веома значајна, а то је датум почетка поступка. Када је прошли пут госпођа Дал о томе говорила, рекла је да што се ње тиче суђење не би могло почети пре новембра. Ја сам у међувремену испитао какве су могућности и расположивост судница као и сала којима располаже Секретаријат, како бих обезбедио да ово суђење почне што пре. Као што сам вам већ рекао, ја немам апсолутно ништа да кријем и зато ћу вам сада рећи тачно каква је ситуација у вези са суђењима која су сада у току, а и онима која се тек очекују. Као што знате овде постоје три суднице, ми смо сада у судници број 1, а постоји судница број 2 и 3.

Што се тиче суђења која су сада у току, имамо предмет Милутиновић који се углавном води у судници број 3, предвиђа се да ће се то суђење завршити, наравно, то се може променити, но за сада се планира да ће завршетак бити средином 2008. године. Након тога се може заказати следеће суђење. Друго суђење у судници број 3, на којем ја председавам јесте предмет Прлић, ово суђење трајаће током читаве 2007. и 2008. године. Што значи да је судница број 3 у потпуности већ ангажована.

Да погледамо сада друге суднице. Предмет Бошковски је тек почео и оквирно се рачуна да ће трајати неколико месеци и да је могуће да ће бити завршен почетком 2008. године. А затим је направљен распоред да се предвиђа почетак другог предмета одмах након тога.

У судници број 1 у току је предмет Поповић и други, и очекује се да ће ово суђење да се заврши, по неким проценама, у току прва три месеца 2009. године.

Што се тиче суднице број 2, ту имам предмет Драгомир Милошевић чије је суђење у току и тај предмет би требало да се заврши у новембру ове године. То би онда ослободило судницу, тиме би судница број 2 била слободна. Такође, имамо и суђење Харадинају које је почело и које ће вероватно трајати до 2008. и делимично 2008. године. Затим имамо још један предмет који треба да отпочне, то је предмет Делић и предвиђа се да ће то суђење трајати до средине 2008. године. Према томе, ако сада погледамо све ове податке видимо да има петнаест оптужених, укључујући и вас, који очекују главну расправу. Сигуран сам да знате, није никаква тајна сви то знају, да постоји и шест људи који су бегунци и још увек нису приведени суду. То су господин Карауић, господин Младић, господин Хауић, господин Ђорђевић, господин Толимир и уколико буду ухапшени њима ће, наравно, бити и суђено. Према томе, уколико погледате распоред судница једини термин, расположиви термин који сада имамо, јесте овај на крају суђења Милошевићу и ваш предмет. Дакле, главна расправа може почети у новембру. Наравно, са једне стране имамо проблем судница, међутим, са друге стране, постоји још један проблем а

то су ресурси које морамо користити. Јер, као што знате, у једној судници постоје правни сарадници, затим секретари, преводиоци, стенографи, припадници Тужилаштва, виши правни саветници судског већа, и сви ти људи, значи особље суда, раде у оквиру одређеног буџета. Овај трибунал може водити шест напоредних поступака због буџетских рестрикција. Ја сам са многим људима разговарао о томе и речено ми је да би новембар могао бити најпогоднији тренутак за почетак вашег суђења. Ја знам, господине Шешељ, да сте ви више година већ у притвору, ја то веома добро знам. Такође, знам и за презумпцију невиности, знам и да је суђење вама почело, међутим да је, због процедуралних питања у вези са правима оптуженог и правима у вези са одбраном, ваше суђење било одложено и да смо се поново вратили у предрасправну фазу. Према томе, ово су сада датуми који мени стоје на располагању и мислим да је вама то морало бити већ речено. Наиме, не желим да се правдам административним разлозима и да се иза њих скривам, само желим да вам објасним каква је ситуација због транспарентности свега. Независно од свега овога, као што сам већ рекао, сигуран сам да ви схватате, а и Тужилаштво то схвата, да оне документе које нисте примили до сада на свом језику, да их морате примити и имати прилику да их проучите како бисте могли да се браните.

Има још једно отворено питање, питање ваших сарадника. Ви сте раније рекли да бисте можда могли и сами да се браните. Међутим, да то не би било правично суђење. Не могу баш да кажем да се сасвим слажем са вашим мишљењем, јер се ви налазите, наиме морам да кажем да се ја слажем са вашим мишљењем, јер сте ви у ћелији и с обзиром на овај поступак не видим како уопште можете сами да се браните. Технички мислим да је то апсолутно немогуће. Надаље, има велики број поднесака на које треба одговорити, било да ви на њих треба да одговорите или пак ваши сарадници и правни саветници, уколико желите да будете у најбољој могућој ситуацији да се браните. А шта то значи? То значи бити у ситуацији да водите унакрсно испитивање сведока, да управљате поступком, да развијате стратегију одбране, да вршите истраге како бисте пронашли сведоке. Затим, морате имати прилику да разговарате са сведоцима, а све то представља велики напор, изискује велики напор од вас и мислим да је то огроман задатак уколико бисте сами то чинили све. Очигледно је да вам је потребна помоћ и знам да вам је потребна помоћ. Да вам дам један пример, како бисте у целисти схватили значај и огромну величину подухвата, односно напора који је потребно овде уложити. Има више поднесака у вези са стручним сведоцима, рецимо. Тражило се да се прими један стручни извештај, а када се такав стручни извештај вештака појави мора се испитати, морају се испитати све фус ноте у том извештају вештака како бисте могли да се припремите за унакрсно испитивање таквог сведока. И то је, само по себи, огроман посао који изискује веома много времена. Према томе, ја не говорим о поступку већ говорим о суштини, о супстанци у неком тренутку, а надам се да сте ви то већ учинили, ви ћете морати да прегледате све те писане извештаје, све те писане изјаве сведока. Дакле, ви ћете морати да претресете те хиљаде страница и то је огромна количина посла. Мислим да вам то нису потребне недеље већ месеци да бисте били спремни. И то што вам је дато још неколико месеци за припрему показује се веома корисним на крају. Од када сам ја овде, настојао сам да се са вама састанем бар сваке треће недеље и желим да будем обавештен о свим проблемима. Мислим да се проблеми могу решавати. Ако се реше проблеми пре него што почне главна судска расправа, уштедеће се много на времену. Уколико се све припреме обаве претходно, на дуги рок ће се уштедети знатно на времену. Биће потребно да се реши много проблема у предрасправној фази да бисмо онда могли да имамо једно брзо и правично суђење. Ја сам припремио један радни распоред по коме ћемо се ми састајати сваке три недеље и мислим да ћемо у овој предрасправној фази, када се припремамо за почетак суђења, бити у стању да уштедимо доста времена. Ви сте нам рекли, мислим да сам ја то добро схватио, да су друга судска већа планирала да Тужилаштву дају шест месеци за припрему и мислим да и ви имате сада шест месеци времена за припрему. Мислим да тужилац може, можда, да буде још и бржи, а рећи ћу касније како, наиме можда се може уштедети на времену у извођењу доказа Тужилаштва на-

равно, омогућујући тужиоцу да изнесе све своје доказе. Међутим, мислим да се може ипак уштедети на времену. Као што сте сами рекли, ви сте сматрали да ће вам бити потребно шест месеци отприлике за извођење својих доказа. Међутим, ви морате бити сигурни да многи проблеми могу да се разреше пре тога, у противном можемо запасти у тешкоће.

Мислим да сада треба да направимо паузу од 20 минута, онда ћемо наставити након паузе. И тада ћу вама дати реч да бисмо чули ваше мишљење о овоме што сам управо рекао. Сада је 5 до 17 часова, наставићемо са радом око 17 и 15.

Пауза.

Изволите сести.

Председавајући судија Жан Клод Антонети: У реду, настављамо са суђењем господине Шешељ. Када је реч о датуму почетка суђења желите ли нешто речи о томе.

Проф. др Војислав Шешељ: Конвенција о људским правима свим оптуженим, као минимално и фундаментално право, гарантује право на суђење у разумном року. По тој одредби су сагласне и америчка и афричка конвенција о људским правима. Који је то разуман рок у коме се мора почети процес неком ко је оптужен за било какво кривично дело, у овом случају за најтеже кривично дело. По мом мишљењу, у мом случају, а ја сам у овом трибуналу рекордер по том питању, и да сам се бранио са слободе одавно је прекорачен разумни рок за почетак суђења. У Србији је оптужени, односно ухапшени у притвору до почетка суђења могао да проведе максимално шест месеци. У изузетним случајевима годину дана. Након што је петооктобарским мафијашким пучем на власт доведен прозападни марионетски режим, закон је промењен па је максимална дужина притвора сада две године. Господине судија, ви сте били председник апелационог суда у Паризу, ако сам ја добро информисан, и мој пријатељ адвокат Жак Вержес се сматра једним од најбољих правника у Француској. Мене интересује да ли бисте били љубавни да ми кажете колико је то максимално могуће да неко ко је оптужен проведе у притвору у француском затвору.

Ово што се овде дешава је нешто што представља веома, веома лош преседан. И оволико трајање притвора унапред онемогућава правично суђење. Оволико чекање на почетак процеса, чак да сам чекао у Београду на слободи, онемогућава правичан процес, а камоли у притвору. Ја разумем све аргументе које сте изнели зашто суђење може почети тек у новембру. Разумем пребукираност судница и тако даље. Али једна ствар остаје необјашњива зашто се до сада чекало скоро четири и по године. Зашто суђење није почело већ 2003. године у разумном року. Карла дел Понте је у Београд дошла негде у време мог доласка у Хаг, у фебруару 2003. године, и рекла да је за моје суђење све спремно и може врло брзо да почне. И говорило се о јесени 2003. године, 2004. године ја сам поднео захтев да будем пуштен на слободу до почетка процеса, захтев је одбијен. Један од аргумената је био да се наводно очекује почетак суђења 2004. И наравно, суђење није почело. Додуше, поднесен је захтев за проширење оптужнице, ја се нисам супротстављао том захтеву из принципијелних разлога. Јер, као што су лажна она претходна оптужења лажна су била и ова нова. Мени је то свеједно колико ће бити тачака оптужбе и колико ће бити мени приписаних кривичних дела. Мало ме, знате, узнемири када се читају спискови жртава, па неко неупућен може мислити да сам ја заиста крив за те жртве. То је оно што ми није било пријатно. А све остало било ми је пријатно и морам признати да сам се лепо забављао за све те године гледајући муке Тужилаштва и судских већа који су само гледали како да ме оборе на плећа, како да мој сваки отпор савладају и процес потпуно режирају.

Прошле године је опет скраћивана оптужница. Али, није скраћено аутоматски оно што је додато 2005, него је скраћено пола од онога што ми је приписано 2003, што говори о приличној неозбиљности припремања те оптужнице. И није био разлог тај да се рационализује процес смањивањем тачака оптужнице и броја локација почињених злочина, него што је Тужилаштво

схватило да апсолутно никакве везе ти злочини не могу имати са мношвом. Као што не могу ни ови преостали. Ја опет неки дан добијам списак сведока, иако је судско веће наложило да се одстране сви елементи који се тичу базе злочина у западној Славонији, односно Вођину, Шамцу, Бијељини, Брчком. Опет се понављају сведоци на том списку, отприлике сто, сто шест их има који ће сведочити о бази злочина, а који ме никада у животу можда нису ни видели. Значи, и даље се игра нека игра. Тужилаштво озбиљно не прилази свом послу. Када ће почети да приступа том послу озбиљно, ја сам изгубио сваку наду да ће икада почети. Оно својим понашањем то сведочи. Тужилаштво тражи само варијанту како да ми спута одбрану, како да избегне своје обавезе у погледу обелодањивања, како да ми онемогући да користим своја процесна права и тако даље.

Биле су разне могућности уштеде. Ја сам 2003. године био спреман на разговор са Тужилашвом и да изнесем доказе да многи од тих приписаних злочина немају никакве везе са добровољцима Српске радикалне странке. То је, значи, био онај кључни доказ који искључује сваку одговорност. Питање је у случају да је чак и неки добровољац Српске радикалне странке негде извршио неки злочин какве то везе има са мношвом. Али, овде је реч о злочинима који немају везе ни са једним добровољцем Српске радикалне странке. Тужилаштво ми је доставило списак питања, ја поставим услов да и моји правни саветници присуствују и Тужилаштво то избегне. Не пристаје на присуство мојих правних саветника.

А онда судско веће, чији сте ви члан били, наложи Тужилашству да се из оптужнице избаце инкриминације које се тичу Војводине, јер у Војводини никада није било оружаног сукоба. Не постоји нексус са оружаним сукобима на другим подручјима бивше Југославије. А у досадашњој судској пракси, ја сам читао добро скоро све пресуде, доказивало се да је ратни сукоб постојао у општини у којој су извршени евентуални злочини, а не на ширем подручју. И што је најважније, нема ниједног доказа да је у Војводини било напада на цивилно становништво. Било је неких спорадичних инцидената од којих се ниједан по својој снази, по својој јачини, по својој друштвеној опасности не може мерити ни са једном тачком члана 5 Статута.

Жалбено веће, на жалбу Тужилаштва то ипак враћа са образложењем да тек у поступку треба те ствари да се доказују. Дакле, ноторне чињенице. Зашто? Да би поступак био гломазнији, да би се неки политички циљеви постигли кроз тај поступак, и да би се отежала одбрана да бих имао што више посла на припремању одбране како би био онемогућен у коришћењу својих основних процесних права.

То су све методе деловања чији је циљ био пролонгирање почетка поступка и отежавање одбране у поступку. Сада смо опет на самом почетку. Моје праве припреме за одбрану почеле су пре отприлике три месеца, након што сам почео нормално да контактирам са правним саветницима. И наравно, након што је окончано моје боловање. Ја за та три месеца имам већ на располагању мноштво докумената којима могу побити сваку тачку оптужнице. Тужилашству треба много више времена него мени. Наравно, ја ћу корисно употребити наредних шест месеци и годину дана, питање је да ли ће они бити спремни и у новембру месецу. Али, Тужилаштво не користи своје време рационално. Није показало добру вољу да се посвети свом послу, да испуни своје обавезе. Јер да је почело пре три месеца да испуњава своје обавезе ја бих већ имао конкретне резултате. За ова три месеца оно то није урадило. Оно није редиговало списак сведока, јер је списак опет урађен онако овлаш. Још се мртва имена тамо појављују, уз мртве сведоке они намеравају да уводе стотине и стотине доказа. А доставили су ми пре неки дан извештај вештака Тененса, то је онај извештај о коме је било речи на прошлој статусној конференцији када сам вас обавестио да га нисам добио, неких седам осам страна је тамо зацрњено. Из ког разлога. Да ја не бих открио имена сведока. Није тачно, већ крију неке описе тамо без икаквог разлога. Само да би мене малтретирали. Тај извештај вештака Тененса више је у моју корист него у корист Тужилаштва, ја вам гарантујем. Докле ће те ствари тако да се одвијају. Док неко из Тужи-

лаштва не буде позван на одговорност што не обавља савесно свој посао. Што не испуњава своје обавезе и према судском већу и према оптуженом и према међународној правди.

Ви сте се овде, преузимајући овај предмет господине судија, суочили са великим бројем захтева за предузимање заштитних мера. Ниједан од тих захтева није исправно образложен. Ни у једном случају није доказано да су заиста потребне заштитне мере да би неки сведок могао бити угрожен и тако даље. Па сте суочени са неколико захтева да сведоци сведоче путем видео линка. Претходно судско веће је то прихватало редовно. Ја захтевам да се и то преиспита, јер то што се неко боји да путује авионом није аргумент да може сведочити видео линком. Ако се боји авиона нека путује возом, аутобусом, ауто стопом, нека крене на бициклу. То не може бити аргумент за сведочење видео линком. Неко има упалу плућа. Па прошла му је одавно та упала плућа. Можда је имао прошле године, ове године више нема, која је то упала плућа која траје годинама. Или некога болела глава, некога хвата вртоглавица и слично. Неко је стар. Како неко ко је толико стар па не може да лети авионом може да буде сведок у једном озбиљном процесу. Не може. Он из здравствених разлога више није у стању да сведочи. Дакле, суочавамо се ту са правом опструкцијом суђења. На делу је права злоупотреба поступка. Ја вас упућујем на изворну доктрину злоупотребе поступка. Она је на овом случају готово маестрално приказана. Шта значи доктрина поступка из овог предмета може се држати практична настава студентима правног факултета.

Наравно, чекаћу ја новембар, чекаћу ја новембар и следеће године али на нека питања и судско веће, и ви као претпретресни судија треба да ми одговорите. Који је то разуман рок на пример за почетак суђења и да ли је тај разуман рок прекорачен. Ако је разуман рок заиста прекорачен а ја сам убеђен да јесте прекорачен, које су онда консеквенце. Чему онда процес након протекла разумног рока за почетак процеса. Шта то онда све значи. То су суштинска питања на која треба дати претходни одговор. Када се на та питања да одговор онда се може ићи на конкретне детаље.

Председавајући судија Жан Клод Антонети: Покушаћу, у одређеној мери, да одговорим на ове ствари које сте ви истакли. И најпре питање разумног рока. Ви сте већ указали на то да постоји право, односно примењиво право укључујући Европски суд за људска права где се говори о разумном периоду. Многе земље су то провеле и увеле у своје законске системе чињеницу, да уколико један оптужен не буде изведен на суђење у одређеном року има право, по службеној дужности, судско веће да га пусти. Европски суд за људска права је многе државе осудио због тога што нису извеле на суђење појединце у разумном року. Међутим, исти тај суд је додао да би се тај концепт разумног рока морао испитати од случаја до случаја. Понекад, неки одређени фактори, кажу они, треба да се узму у обзир. Постоје нека одређена ограничења у неким случајевима. Што се вас лично тиче, као што сами знате, и ја сам сам био судија судског већа 2 када сам стигао у овај трибунал у октобру 2003. године, ја сам тада именован као члан судског већа 2. И ја сам тада сазнао за ваше постојање. Ја вас до тада уопште нисам познавао и одмах сам приметио да ви подносите и да сте поднели многе поднеске. Као стручњак за кривично право, ја сам врло брзо дошао до закључка да је број поднесака које сте ви поднели несумњиво, везан за чињеницу да ваше суђење не почиње. Пошто оно није почело, ви сте почели да се бавите процедуралним питањима. Ја сам затражио информације, хтео сам да знам како ствари стоје конкретно, а нарочито зато да би се одредило време када може почети суђење. Ја сам био предрасправни судија у многим предметима и знам да је на предрасправном судији да затражи од судског већа да се изјасни о томе када је неки предмет спреман за почетак суђења и да такво суђење мора и почети. Међутим, ја сам, такође, тада напоменуо да у оквиру Трибунала постоји координациони комитет у коме су председник суда, секретар и главни тужилац, чији је задатак да утврде, у зависности од административних, буџетских, и финансијских услова, када неко суђење треба да почне. Узимајући у обзир све ове чињенице у вашем случају, одмах сам схватио да су главни проблеми везани за ваш предмет заправо чињеница да сте ви желели да се

сами заступате и, као што знате, ја се нисам сложио са својим колегама и имао сам засебно мишљење у вези са једним од ваших поднесака у коме сам изнео да ви имате право да се сами заступате.

Исто то је истина и када је реч о обелодањивању материјала. Ми смо у судском већу имали дебату о томе и ја сам поново издвојио своје мишљење и устврдио да ви треба да имате примерак докумената на сопственом језику и на папиру. Догодило се да је то судско веће тада било одређено за неки други предмет, више није водило овај предмет, тако да ја нисам могао поново да изјавим, односно изразим своје мишљење.

И на крају, односно треће, још једно веома кључно питање, било је плаћање ваших помоћника. Ја сам поново рекао својим колегама да, по мом мишљењу, уколико се сами заступате ви треба да имате помоћнике. Према томе, све ове теме које су представљале препреку, што се мене тиче, ја сам их већ одавно разрешио. Због чега, дакле, ваше суђење још увек није почело. Као што знате, а ви сте у ствари указали на истински разлог, прави разлог, односно истински разлог је да тужилац јесте тај који одлучује када неки предмет може да почне са суђењем. Због чега? Па због тога што тужилац обелодањује материјале оптуженом све време док и даље води истраге, у току вођења истраге. Према томе, тужилац ће у некој каснијој фази увести неки транскрипт као доказ, односно транскрипт из текућих предмета и суђења или пак делове пресуде, или ће пак затражити да се неке конкретне чињенице приме на знање. Према томе, тужилац има одређену стратегију. У неким земљама, укључујући и моју земљу, али могуће је да је тако и у многим другим земљама, тужилац је тај који одабира, односно одлучује о датуму када треба да почне суђење. Дакле, он је тај који контролише датуме. Правилник, односно наш Правилник о томе не каже ништа. Ми имамо једно прећутно правило, ми не знамо тачно ко доноси те одлуке. Уобичајено је у овом суђењу, у сваком случају, да предрасправни судија мора да затвори ту фазу и у тој фази поступка да каже да је та фаза завршена. А тада председник треба да одреди судско веће, а секретар да учини све што је у његовој моћи како би предмет отпочео и отпочело суђење.

Тачно је да није нормално да ви овако дуго чекате на суђење. Дакле, неколико година, ја се са тим апсолутно слажем са вама. А каква је била досадашња пракса овог суда? Ја то морам тачно рећи и желим да то уђе у записник, јер сам вам рекао да не желим ништа да скривам. Као независни судија, ја изражавам своје мишљење које следи. Када се ради о одређивању датума за почетак суђења, постоје одређена ограничења од којих сам неке навео. Међутим, такође стоји и чињеница да тужилац има потпуну контролу над поступком обелодањивања материјала и времена, када они кажу да су спремни за суђење. Међутим, таква контрола је под контролом судског већа и предрасправног судије. Правилник, а и правило 65 тер, допуштају да предрасправни поступак у почетку води виши правни саветник судског већа. И, у неколико случајева, судије нису били ти који су радили на линији фронта, да тако кажем, већ је то био виши саветник судског већа, правни саветник судског већа који је био задужен за припрему предмета. Они су се састајали са браниоцима и тужиоцем, и обавештавали о томе предрасправног судију у некој каснијој фази.

Овај систем је постојао све док председник Мерон није наименовао ову комисију, којом је председавао судија Бономи, и та комисија је изнела одређене предлоге, а један од њих је да предрасправни судија треба да буде тај који је на првој линији фронта, да тако кажемо. Ја нисам чекао да чујем закључке те комисије и њихов извештај, и већ сам се одмах посветио разним предметима где сам био предрасправни судија. Ја сам вршио притисак на Тужилаштво да припреми свој предмет за суђење. Међутим, чињеница је да у неким предметима, а то је био случај и у вашем предмету, судија није био тај који је био на првој линији фронта, већ је то био виши правни саветник судског већа. Затим, у неким случајевима, мада је Статут потпуно јасан у томе, када постоји оптужница и када је оптужени ухапшен и пребачен у трибунал суђење треба да

отпочне брзо. Тако стоји у Статуту. Међутим, трибунал је почео доста споро са радом, а затим је мало помало почео да води суђења једно за другим и затим су та бројна суђења довела до загушења. До једног уског грла. Шта се затим догодило? У неким случајевима догодило се то да оптуженима није могло одмах да се суди. Према томе, они су затражили да буду привремено пуштени на слободу да се бране са слободе и то им је одобрено. Имамо више таквих случајева, као што и ви знате добро. Они су, дакле, били пуштени да се бране са слободе. А затим, то је било у предрасправној фази, када је одређен датум за почетак суђења, оптужени су се враћали у Хаг и суђење је отпочињало. Ви, међутим, нисте могли да искористите предности оваквог начина рада од када сте стављени у притвор, а догодило се тако да се налазите у притвору већ више година, и то је нешто што је врло узнемиравајуће. То је и разлог због чега, рецимо, и ову одлуку о повреди суда, односно непоштовању суда, ви још увек нисте добили преведену на свој језик. Ми кажемо, наине, и наша је одлука пошто сте ви у притвору већ неколико година то указује на то да ви нисте били у равноправној ситуацији. У овом случају, не постоји експедитиван поступак, убрзани поступак по Правилнику. Статут је врло јасан, суђења треба да буду што експедитивнија и вама треба да буде суђено након одређеног времена. Ја сам изнео неке предлоге како да се то убрза. Обавестио сам комисију која ради на Правилнику, изнео им разне предлоге, међутим, нажалост, то није усвојено. Предложио сам, између осталог, да од тренутка када се изађе први пут пред суд па до датума почетка суђења треба највише да прође шест месеци и да је то више него довољно времена. Међутим, то није прихваћено. Према томе, Правилник не решава ово питање и ја само могу, као и ви, да кажем да жалим због ове ситуације. Као што сам већ раније рекао, из бројних разлога које сам поменуо, а неке ћу поменути и касније, суђење не може да почне већ сутра. Разлог који сам желео да поменем је следећи. Ви сте поднели поднесак везан за оптужницу и кажете да имате право да поднесете прелиминарни поднесак јер оспоравате најновију, односно последњу оптужницу. Да би се то добро разумело морам да вас подсетим на неколико ствари, јер сада имамо један нови проблем.

Молим вас да, уколико сматрате, то добро уочите, јер је све веома прецизно. Наине, прва оптужница имала је четрнаест тачака. Она је састављена 15. јануара 2003. године, а ви сте стигли у трибунал неколико дана касније, јер сте се предали 24. фебруара 2003. године. Затим сте се на првом изласку пред суд изјаснили да нисте криви. Што се тиче оптужнице од 15. јануара 2003. године, ви сте поднели поднесак 24. децембра 2003. године. И 26. маја 2004. године, судско веће број 2, чији сам ја био члан, затражило је од Тужилаштва да конкретизује облике одговорности за које се теретите и тужилац је требало да каже судском већу шта они схватају под термином помит на енглеском односно извршити или починити. Првог новембра 2004. године, Тужилаштво је било потребно нешто времена да поднесе свој одговор, јер судско веће је затражило то од њих 26. маја. Дакле, 1. новембра 2004. године, ви сте говорили о разлозима, па и ово је један од тих. Дакле, тужилац је поднео поднесак тражећи да измени првобитну оптужницу. Оптужница је измењена, и мада су додата нова географска подручја, ја ћу их сада навести, али ви их јако добро знате као и ја, Сарајево, Бијељина, Мостар, Невесиње и Брчко. Судско веће број 2 одобрило је измењену оптужницу и обавестило вас о вашем праву да поднесете прелиминарни поднесак на ту измењену оптужницу. Измењена оптужница је заведена 15. јула 2005. године. Ви нисте губили време, јер већ неколико недеља касније, 29. августа 2005. године, ви сте поднели поднесак на форму оптужнице, те измењене оптужнице.

И овде сада долазимо у ситуацију која је заправо довела до више проблема. Наине, 23. септембра 2005. године, предрасправни судија је издао своју одлуку којом је одбацио ваш поднесак од педесет страница на основу тога што тај поднесак није био у складу са упутством о подношењу поднесака. Међутим, било вам је дозвољено, том истом одлуком, да поднесете нови поднесак до 7. октобра 2005. године. Ви сте, 28. септембра 2005. године, поднели поднесак у вези са дужином поднесака. Међутим, ви у својим поднесцима ништа нисте говорили о меритуму, а, 20. октобра 2005. године, ви сте поднели још један поднесак тражећи дозволу да поднесете жал-

бу на одлуку, и то 23. септембра 2005. године, где сте такође, затражили продужетак временског рока за прелиминарне поднеске и објаснили да вам је то време потребно због тога што чекате на преводе неких пресуда пред судом у Руанди на српски језик. Судско веће број 2 је, 26. октобра 2005. године, одбацило ваш захтев за жалбу, а ви сте онда упутили још један захтев и затражили да вам се продужи рок за подношење предрасправних поднесака. Ја сам открио да, како се чини, тај нови поднесак је био загубљен. Наиме, на њега није дат одговор. Након тога, од вас је тражено да се изјасните о измењеној оптужници од 3. октобра 2005. године. Сећам се тога, јер сам у то време пратио претпретресну, односно статусну конференцију. Ви сте тражили секретару, не овом овде присутном него неком другом, да вам прочита читаву оптужницу. Сећам се тога. Судија вас је питао да се изјасните о кривици да ли се осећате кривим или не, ви на то нисте одговорили. А судија је оценио, у складу са правилом 62а, да сте се ви изјаснили као да нисте криви.

Из ове фазе примећујемо да је дошло до великог броја компликација, да изгледа није обрађен један од ваших поднесака, а да су, осим тога, одбијени захтеви за жалбу којима се оспорава оптужница. Након тога дошло је до нечега, а ја сам се залагао и у том смислу усвојено је једно ново правило у Правилнику, у питању је правило 73 бис (б), ово правило пружа ту предност, омогућава Тужилаштву да смањи број тачака оптужнице и да такође смањи број места злочина или кривичних дела за које се оптужени терети. На основу тога, Претресно веће 3 је наложило Тужилаштву да примени правило 73 бис. Сходно томе, Тужилаштво је изоставило тачке оптужнице 2, 3, 5, 6 и 7. Претресно веће је назначило да Тужилаштво неће моћи да изводи оптужујуће доказе за кривична дела почињена у Западној Славонији, Брчком, Бијељини, Босанском Шамцу као и у још неким местима. Међутим, Тужилаштву ће бити дозвољено да изводи доказе који не би били из базе злочина за исте локације, што већ представља допунску компликацију. Полазећи од овога, 30. марта 2007. године, подигнута је оптужница, ви сте је добили 17. априла 2007. године. Ви лично сте уз помоћ ваших правних саветника, обратили Претресном већу са захтевом да вам се омогући следеће. Да се позовете на релевантне чланове у Правилнику како би вам било могуће да оспорите ову нову оптужницу. О вашем поднесаку, на који Тужилаштво треба да одговори, Претресно веће ће донети одлуку.

Ситуација је таква да ја нећу моћи самостално да донесем одлуку и то из следећих разлога. Овај поднесак не спада у надлежности претпретресног судије. Оно спада под надлежност Претресног већа, а садашњим Претресним већем председава господин Робинсон, а у њему се такође налазе судија Бономи и ја лично. Међутим, кажем вам када је реч о вашем поднеску, без обзира на то какав ће став заузети Тужилаштво и моје колеге, мој став гласи да вам се мора дозволити да оспорите нову оптужницу. Ја не знам шта ће рећи Претресно веће, међутим, што се мене лично тиче, ја сам веома јасан. Због чега? Зато што сам уочио да је приликом претходне процедуре дошло до тога да не буде преведен један поднесак, и било би логично да у склопу нове оптужнице ви добијете могућност да је оспорите. Тим пре што сте у то време били у сукобу са браниоцем који вам је био наименован да вас брани, и с обзиром на то да у то време нисте могли да издајете упутства браниоцу, како бисте евентуално оспорили оптужницу. Према томе, сматрам да је неопходно дати вам одобрење да ви оспорите оптужницу. Потребно је да Претресно веће донесе одлуку коју, у случају потребе, можете поново да оспорите ви или пак Тужилаштво, а у крајњој инстанци о њој може да решава Жалбено веће.

Све ово, међутим, представља један нови елемент. Због тога ја кажем да поступак не може да почне, јер, са моје тачке гледишта, то би значило нарушити ваша права. Ви имате право да кажете да је оптужница непрецизна, као што имате и право да је оспорите. Ово право је признато и другим оптуженима па нема никаквог разлога да оно не буде признато и вама.

Овај елемент је елемент који бих ја назвао фактором закашњења. Међутим, сврха правила 73 бис је била да се добије на времену. Овде имам доказ да се, захваљујући овом правилу, не

добија на времену већ се оно напротив губи. Сврха је била да се добије на времену, у том смислу што је оптужница сужена и на тај начин се мање времена троши на извођење доказа. Међутим, такође се губи на времену јер се време губи на оспоравање, односно троши се време на оспоравање оптужнице. Дакле, ја сам се сматрао обавезним да објасним све у вези са овим поднеском. Ситуација је врло сложена, неопходно је пратити из дана у дан све што се догодило како бисмо заиста могли да схватимо шта су тачке спотицања.

Такође сам се сматрао обавезним да то поменем, јер и Тужилаштво треба да изнесе своју тачку гледишта о овом питању. Ја лично не могу да се обратим колегама ради решавања овог питања док не будем имао све чињенице. Треба, међутим, нагласити да ће на став Тужилаштва господин Шешељ моћи да да своју реплику, уколико то жели, а све то одузима време.

Дакле, када је реч о овом поднеску, господине Шешељ, желите ли нешто да кажете или пак сматрате да сам ја у потпуности изложио ситуацију, када је реч о том поднеску.

Проф. др Војислав Шешељ: Господине судија, имам само једну малу допуну. Ви сте то изванредно добро изложили, прецизно, боље сте то обрадили него што сам ја у свом захтеву. Значи, да сте веома добро упућени у читав проблем. Али, имам једно додатно образложење. Прва допуна се тиче кршења мојих процесних права, 2005. године, довођењем у заблуду, од стране Претресног већа у погледу рока за подношење приговора на оптужницу. Ви сте приметили да сам ја врло брзо поднео тај приговор на оптужницу. Оптужница је подигнута, ова проширена, 15. јула, када је стигао њен коригендум, можда нећу бити прецизан пошто немам пред собом податке, а ја сам већ негде у августу, 21. августа, поднео приговор. Приговор је био спреман и раније, али ја сам два месеца био апсолутно блокиран, нисам имао могућност никаквих телефонских контаката, чак ни посете породице, и чекао сам да ми истекне та забрана било каквих контаката са вањским светом. Иначе бих ја можда већ у јулу поднео тај приговор. Али ја нисам знао да Тужилаштво спрема подупирући материјал за тај проширени део оптужнице. Мене нико није обавестио да тек треба да пристигне подупирући материјал. А по Правилнику о поступку и доказима, рок за подношење приговора почиње од дана достављања подупирућег материјала уз оптужницу и траје месец дана. Судско веће је потврдило да сам ја благовремено поднео приговор, па га је одбацило због већег броја страна, не наговештавајући ми да тек следи тај подупирући материјал. По мом мишљењу, то је такође једно веома снажно кршење процесних права. Ја сам на то реаговао након што је стигао подупирући материјал, али је онда судско веће одлучило да сам ја пропустио рокове. Када је то преузео судија Ори онда је он констатовао да сам ја пропустио рокове и мој захтев је одбачен.

Образложење зашто ја морам имати право приговора и на скраћену оптужницу, зато што оптужница није скраћена на рационалан начин. Она јесте механички скраћена, она јесте и суштински скраћена смањивањем броја тачки оптужби, међутим, да је рационално том послу приступљено било је логично да се из оптужнице избаци оно што већ мора отпасти због ненадлежности, а то је Војводина. Војводина остаје, иако је очигледно да овај међународни суд не може имати надлежност над војводином јер није било оружаног сукоба, јер нема некуса између збивања у Војводини и оружаног сукоба у другим деловима бивше Југославије, јер није било напада на цивилно становништво које би се могло мерити оним нападима који су набројани по тачкама у оквиру члана 5 Статута Међународног суда. Дакле, то су три снажна разлога због којих ја морам да укажем да није исправно скраћена оптужница. Остављен је један баласт, који ће Тужилаштву одузети много времена, јер ће овде дефиловати сведоци који ће сведочити о неким непријатностима које су евентуално у животу имали, тамо где није било ни депортације, ни прогона, ни шта ја знам, тамо где су људи мењали имовину за имовину и много боље пролазили у тим разменама него избегло српско становништво. А да би вам било јасније о чему говорим, маса избеглица је нагрнула у Србију са простора бивше хрватске федералне јединице прогањени од стране туђмановог усташког режима, и они су створили једну врло напету ситуацију

у Војводини, а ја сам се, као политичар, у предизборној кампањи залагао за мере реторзије. Залагао сам се да наша власт према хрватској националној мањини поступа као што је туђманова поступала према српској. Међутим, наша власт није никада тако поступила и није било ни депортација ни прогона. Ја сам се залагао за принцип реторзије који није био прихваћен. На основу тога они темеље део оптужнице где наводе читав низ инцидента, од којих ниједан није оне снаге, оне јачине какви су набројани у члану 5 Статута. И моје је суштинско право да приговорим да није рационално оптужница скраћена.

Тужилаштво је оптужницу скраћивало по политичким, а не правним критеријумима, јер има политички интерес да се око Војводине таласа. Зашто? Зато што немачки амбасадор у Београду отворено најављује немачке намере да се Војводина отима од Србије, а овде да би се водила политичка полемика јесу ли Хрвати у Војводини организовано прогоњени или нису. То је суштина. Ја имам право да на то приговорим. Због тога на томе инсистирам, а сада како ћете ви са вашим колегама у судском већу донети одлуку то је ваша ствар.

Имам само једну напомену, господине судија. Ја никада нисам желео да својим приговорима пролонгирам почетак суђења. Ја сам благовремено поднео приговор на оптужницу већ негде у априлу 2003. године, можда не могу тачно да се сетитим, али у пролеће 2003. године, у року. Па ми је приговор враћен због прекорачења броја страна, што је било противправно. Не могу ја због кршења упутства председника суда бити лишен својих елементарних процесних права. Упутство је препорука, а не општеобавезујућа норма. Очекујући почетак суђења, у јесен 2003. године, ја нисам хтео поново да пишем тај приговор рачунајући боље да не успоравам почетак процеса, свеједно ми је хоћу ли подносити приговор или не. И, на крају крајева, ја одлучујем хоћу ли приговорити на оптужницу или не. Пошто је 2003. било очигледно да процес неће почети, онда сам ја обновио захтев на једној статусној конференцији. Судија Агиус ми је дао нови рок за подношење приговора, и дозволу да приговор износи педесет страна. И ја сам тако поступио и поднео тај приговор.

Када је проширена оптужница 2005. године, ја сам имао у виду ту ранију дозволу да приговор може бити на педесет страна, па сам опет поднео приговор на педесет страна. Тада ми је приговор враћен. И после тога иду све остале перипетије. Због тога сам принуђен да сада опет отварам тај проблем. Зашто? Моје је право, као оптуженог, да користим све процесне грешке и Тужилаштва и судског већа. И ја то користим. Али, ја немам намеру да подношењем овог приговора пролонгирам почетак суђења. Ја инсистирам на овом приговору само ако суђење заиста неће почети пре новембра, а ви сте ми образложили да не може никако да почне пре новембра. Зашто онда да не приговорим. Па да имам и тај аргумент у рукама и да видим како ће се судско веће с тим суочити. Када би суђење могло да буде заказано сутра, ја бих одустао од свих својих поднесака. Осим ове кривичне пријаве против Карле дел Понте и њених сарадника због врбовања лажних сведока. Све остало бих могао да повучем само да би суђење што пре почело. Овако, ја имам пред собом много времена а наш народ има једну лепу пословицу која каже: „Беспослен поп и јариће крсти“. Тако и ја, када сам беспослен, ударам по процедури, пишем поднеске о процедури и дајем налоге мојим правним саветницима да ми то спремају. Ако уђем у суштинску расправу ја нећу имати толико времена да се бавим процедуром. Али, опет понављам, кад год могу да искористим процесну грешку судског већа или Тужилаштва, ја ћу је максимално користити, јер сматрам да ми то иде у прилог.

Председавајући судија Жан Клод Антонети: Тужилаштво да вас чујемо, у питању је поднесак 287, од 25. априла 2007. године. Требало би да сте добили, да ли сте одговорили.

Тужилаштво: Часни суде, ми треба до сутра да предамо свој одговор и он ће сутра и бити заведен.

Председавајући судија Жан Клод Антонети: Одлично, у реду. То је био први поднесак о којем сам желео да говоримо. Осим тога, ту је још један поднесак. Тужилаштво је предало поднесак који се односи на сведока ВС 017, а у складу са применом правила 92 тер Правилника. Оптужени је на то одговорио, а Тужилаштво је дало реплику на одговор оптуженог. Претресно веће сада може да донесе одлуку о том питању. Међутим, ја се суочавам са наредном потешкоћом, то сам вам већ саопштио, а поновићу још једном. Претресно веће, чији сам ја члан, сасвим очигледно неће бити и судско веће, односно Претресно веће у време самог поступка. Због тога сам се ја запитао следеће. Да ли садашње Претресно веће треба да доноси одлуке о поднесцима који се односе на суштину процедуре, на меритум, а нарочито када је реч о прихватању писаних изјава у складу са правилом 92 тер. Да ли је можда на Претресном већу које ће руководити поступком да каже шта треба предузети у овом случају. Ја лично сматрам да један број поднесака могу да сачекају да Претресно веће, које буде надлежно за предмет, донесе одлуку јер то за сада не наноси штету оптуженом с обзиром на то да ће одлука бити донета правовремено. Ето то је оно што сам желео да кажем обема странама.

Даћу вам реч господине Шешељ.

Са техничке тачке гледишта, ја јесам у могућности да одговорим, јер то није претерано сложено, али да ли онда можда не стављам колеге пред свршен чин, јер смо ми усвојили неку одлуку, док би они можда усвојили неку другу одлуку. Зашто? Подробније ћу вам то објаснити господине Шешељ.

О процедури према правилу 92 тер даћу вам неколико објашњења, јер сам ја један од лица која су замислили ову измену у Правилнику, који је измењен 13. септембра 2006. године. Постоји могућност да Претресно веће прихвати као доказни материјал писане изјаве само ако је сведок присутан у судници и стоји на располагању оптуженом за унакрсно испитивање и евентуално испитивање од стране судија. Зашто? Зато што то омогућава да се уштеди огромна количина времена, јер искуство нас учи да у највећем броју случајева сведоци вива воце понављају оно што су већ изјавили у својој писаној изјави. Она већ постоји. Тужилаштво поставља питања, сведок на њих одговара у зависности од онога што је већ претходно рекао. Због чега онда у извесном броју случајева не бисмо уштедели време, тако што бисмо рекли да се усваја, да се прихвата писана изјава, али да истовремено оптужени има право да унакрсно испитује сведока, јер је сведок присутан на лицу места, односно у судници. Правило 92 тер се заправо боље разуме уколико имате на уму својеврсни троугао, а у оквиру овог троугла, значи на самом врху, се налази сведок вива воце. Ову врсту сведока испитује Тужилаштво, а унакрсно их испитује сведок. Затим, имамо друге сведоке по правилу 92 тер који говоре о истим чињеницама или истим догађајима, али није неопходно да се спроводи унакрсно испитивање, односно хоћу да кажем да није неопходно да их испитује Тужилаштво, али јесте потребно да их унакрсно испитује оптужени. И најзад, трећи део троугла је правило 92 бис, у којем се каже да се прихвата, да се заправо прихвата оно што су већ рекли сведоци вива воце или по правилу 92 тер. Даћу вам један пример да то илуструјемо. Замислимо да имамо сведока вива воце који каже да су му одузете три краве. Онда сведок 92 тер објашњава да је његов сусед био жртва крађе трију крава, а потом се, у писаној форми, по правилу 92 бис, каже да је комшија видео како су комшији украли, како су његовом суседу украли три краве. Према томе, нема потребе да долазе три сведока у судницу да понављају једно те исто. Неопходно је да то каже само један сведок, а онда се то додатно потврђује правилом 92 тер и 92 бис. На крају, сви смо уштедели на времену укључујући и оптужени, јер онда он може да доведе своје властите сведоке и да употреби ову исту пирамиду. Сведок ВС 031 може да се уклопи у ову шему. Међутим, неопходно је да ову шему одобре и остале судије. Ја имам своја лична уверења, али не знам какав ће бити став мојих колега. Уколико Претресно веће, чији сам ја члан, одмах донесе одлуку поставља се питање да ли ће се будуће судије слагати са том одлуком коју ми донесемо. Они би могли да имају неко другачије становиште.

Они кажу, ви сте се одлучили за 92 тер али боље би било да буду сведоци вива воце. Господине Шешељ имате ли нешто да изјавите.

Проф. др Војислав Шешељ: Господине Антонети, у потпуности се слажем да је преурањено да се донесе одлука о саслушању сведока, односно о уврштењу у спис изјава сведока и по 92 бис и по 92 тер, а и по 92 кватро. Имао бих један допунски аргумент. Тужилаштво преурањено на овоме инсистира, а уопште нам није означило ко би на те исте ствари сведочио вива воце. До сада је сведок ВС 017 био први на листи сведока и, као инсајдер, планиран је да први буде саслушан на пропалом децембарском процесу. Одмах после излагања уводне речи Тужилаштва, он је први био на реду. Као инсајдер, понављам то. А сада, одједном, више није ни важан ни инсајдер. Сада ће он само поновити неке ствари, и сада он може ићи по 92 тер. Где је ту елементарна правничка логика. Најважнији сведок се сада одједном срзава на статус споредног сведока. А не знамо још ко ће преузети место тог главног инсајдера. Нема га на списку сведока. Нема никога ко би могао да сведочи о свему ономе што је било планирано да сведочи ВС 017. О чему се онда ту ради? Рећи ћу вам ја о чему.

Код правила, бившег правила 92 бис, које је сада разрађено у 92 тер и у 92 кватер, Тужилаштво, односно његови истражитељи, пишу изјаву, а онда сведок за кога сматрају да је неук, недовољно образован, и недовољно способан да сам све то каже својим речима, у судници долази у ситуацију само да потврди да је та изјава његова, често и не разумевајући ту изјаву. Рекао сам већ, у процесу против Слободана Милошевића је око четрдесет таквих случајева је било. Можете видети у транскрипцијама, да такав сведок у судници каже: „Па то није моја изјава“. „Нису ме добро интерпретирали“, „Нису добро превели“, „Нису ме добро чули“, „Ја се не сећам тога“. То се десило у четрдесет случајева у процесу против Милошевић. Зашто вам помињем тај процес, било је тога и у другим процесима, али ја управо интензивно читам транскрипте доступне јавности из процеса против Милошевића јер су објављени у часопису „Српска слободарска мисао“. Тако да сам са тим мало боље упознат. Зато у овом случају не би смело овако да се ради. Него да се остави за почетак процеса, да Тужилаштво изведе све сведоке вива воце, па када то заврши да онда образложи за сваког сведока по 92 тер, по 92 кватер. Зашто не иде вива воце и ко је то већ сведочио о суштини па он може да да неко допунско сведочење које је по 92бис, које неће теретити оптуженог или које ће теретити оптуженог по 92 тер. Тужилаштво намерно наступа хаотично, стално нас засипа појединачним захтевима. А још није направило ону систематизацију сведока коју сте им ви наложили господине судија, мислим на првој или другој вашој статусној конференцији. Да прво одреди сведоке који ће сведочити вива воце, па онда сведоке под 92 бис, под 92 тер и евентуално под 92 кватер. Ја ћу се свему томе супротстављати, наравно, јер мислим да је релевантно једино сведочење вива воце, али ја нисам овако немоћан у стању да променим Правилник. Али, наглашавам да је смисао правила 92 бис, 92 тер и 92 кватер да се примењују само у изузетним ситуацијама. А ту изузетну ситуацију Тужилаштво претвара у редовну ситуацију. Постоји опасност да ћемо имати више сведока по ова три накондно дописана правила, него сведока вива воце. Хвалио се Јеффри Најс, на једном месту у процесу Милошевићу, како су они измислили заправо 92 бис и по, ваљда је то касније претворено у 92 тер, и они су у толикој мери форсирали сведочења по 92 бис, оном старом 92 бис, а тако се понаша и овај састав Тужилаштва. А онда су господину Милошевићу за унакрсно испитивање таквих сведока давали 45 минута, некада сат времена. Врло ретко више од сат времена, јер су га спутавали на све могуће начине да не може да оспори ни кредибилитет сведока неким општим чињеницама, нити суштину његовог сведочења. У овом случају на сличан начин Тужилаштво поступа. Зато ја подржавам ваш став да се све одлуке о примању изјава директно у спис по 92 бис, по 92 тер или 92 кватер донесу тек када суђење почне и када будемо имали систематизован преглед свих сведока. Када нам буде јасно потпуно који сведоци сведоче вива воце и на које све околности, па онда да се по 92 бис по 92 тер или под 92 кватер додатно неке изјаве уврсте, или сведочења из других предмета и тако даље. Немогуће је, посебно када је реч о сведочењима у

другим предметима, било шта прихватити док мени Тужилаштво не донесе комплетан стенограм. Ево, планирали су тог несрећног Дероњића да буде сведок и у мом процесу. Иако ја са Братунцем у оптужници немам никакве везе. Планирали су и Милана Бабића. Он је некада био сведок број један, крунски. Највише докумената су покушали преко њега да уведу. И сада планирају за њих двојицу, и још четири друга умрла сведока, да њихове изјаве уведу у спис по правилу 92 кватер. А још ми нису доставили те изјаве и њихова саслушања из других предмета. Па лепо, узмите колико вам треба дактилографкиња, дајте им задатак да те све снимке преслушају и на српском језику ставе на папир комплетно, па ми то доставите. Тек тада ја могу да се изјасним да ли ми је то прихватљиво или ми није прихватљиво. А не пре тога. Пре тога је депласирано да се уопште о томе одлучује. Не може да се води озбиљна расправа док то не урадите. А то је велики посао. Е баш ми је жао што имате тако велики посао. Па гледајте да га скратите. Што сте улетали овако непромишљено у овакав процес. Нисте знали с ким имате посла. Сада ваља знате с ким имате посла. Сада вам је ваља то све јасно.

Председавајући судија Жан Клод Антонети: У реду. Ја сам говорио о сведоку 31, ви сте господине Шешељ говорили о сведоку 17, у реду независно од бројева ја се сада обраћам Тужилаштву. Ви сте саслушали господина Шешеља, али ја сам рекао готово то исто. То ћемо погледати касније. Међутим, гледао сам, погледао сам документа који сте ви предвидели када је реч о предвиђеном списку сведока. На пример, када је реч о бази злочина за Воћин предвиђен је један број сведока, ја бих желео да поступак буде брз, да буде користан и ја желим да нам Тужилаштво за сваку локацију да табелу у форми троугла. Дакле, ко ће бити сведоци вива воце, ко ће бити сведоци по правилу 92 тер, ко ће бити сведоци по правилу 92 бис, како бисмо могли да видимо читаву архитектуру, читав склоп. Уколико неки сведок, који је предвиђен за тај исказ вива воце постане сведок по правилу 92 тер мора за то да постоји образложење. Али у том случају, као што је нагласио господин Шешељ, а и ја сам то већ претходно напоменуо, у овој архитектури неопходно је да постоји макар један главни сведок вива воце који би дошао да да исказ и који би одговарао на питања Тужилаштва. Јер, не можемо имати такав систем да немамо сведока вива воце за оне локације где су се одиграли догађаји из базе злочина. Дакле, неопходно је за сваку локацију утврдити ко ће бити сведоци вива воце. То ће, наравно, омогућити оптуженом да се припреми што је боље могуће за унакрсно испитивање. Треба нагласити ко ће бити сведоци по правилу 92 тер, а ко по правилу 92 бис, јер оптужени има право, у питању је право које му је признато Статутом, а то је право да спроводи унакрсно испитивање. Право на унакрсно испитивање је неоспорно наравно. У то право спада и чињеница да може да унакрсно испитује сведока по примеру са три краве, имао сам три краве, али може да унакрсно испитује и оне сведоке који ће рећи то исто. Међутим, он би губио време уколико наредном, том другом сведоку поставља иста питања. Према томе, због тога је неопходно да оптужени што је пре могуће добије списак сведока, какав ће бити статус ових сведока вива воце, 92 тер, 92 бис или чак 92 кватер, али на то ћу се вратити касније. Све је то дакле, неопходно како би оптужени могао да одговори.

У овом тренутку госпођо Дал желите ли нешто да кажете или је сувише рано, што у потпуности могу да схватим.

Тужилаштво: Нисам сигурна часни суде које је питање отворено. Ми смо рекли у нашим поднесцима да намеравамо да позовемо сведоке у разним видовима, а та питања још увек стоје нерешена пред судским већем. И ја ценим настојање судског већа, односно забринутост због важних одлука које су донесене у претпретресном поступку које могу утицати на то како се суђење одвија пред судским већем. Међутим, хтела бих кратко да се вратим на оне раније опаске судског већа овог суда и рекапитулирам наш став у вези са нашом спремношћу за почетак суђења. Није тачно да тужилац није спреман да почне са суђењем у новембру. Када сам ја поменула новембар на ранијој статусној конференцији, ми смо већ били спремни за почетак суђења прошле јесени. Ми смо и сада спремни и у вези са новембром ја сам рекла да је тај датум, да ни-

је извесно да господин Шешељ има довољно времена да се припреми. Ми не треба да угрозио коректност поступка тиме што бисмо ускратили могућност да он пажљиво проучи материјал који му је достављен. Ми смо обавили све наше обавезе обелодањивања по том питању. Он је сам одлучио да ће одбацити те материјале које смо ми припремили и њему поднели, и тиме је сам себи ускратио могућност да прегледа детаљно те материјале.

Ми сматрамо, када су у питању сведоци, да је то врло озбиљна одлука јер не ради се о предмету у коме су украдене краве, ради се о предметима где су животи украдени.

Председавајући судија Жан Клод Антонети: Госпођо Дал, ако сам говорио о кравама то је зато што нисам говорио о суштини овог предмета, већ сам говорио о примеру, ради илустрације. Јер предмет овог суђења је нешто што ми овде треба да расправљамо, наиме о припреми суђења, да обезбедимо да се оне одвијају на најбољи могући начин и због тога нисам желео да улазим у суштину предмета и зато сам говорио о кравама. Могао сам говорити о украденим возилима или кокошима или о било чему, то је било само ради илустрације. Према томе, молим вас немојте да дајете овакве изјаве.

Тужилаштво: У разматрању изношења доказа и потребе да се обезбеди ефикасно, односно брзо суђење, тужилац жели да има најбоље могућности да изнесе своје доказе уверљиво и на начин који допушта да се коректно размотре искази сведока, као и да се да довољно времена за унакрсно испитивање. Према томе, ми сматрамо да се ово питање најбоље може разрешити тако да се да довољно времена тужиоцу да одговори на потребе судског већа и да припреми своје сведоке на такав начин како се буде одлучило да ће они сведочити, како би се излагали аргументи у овом предмету и да би се суђење довијало брзо. Ми не можемо имати брзо суђење на рачун темељитости, а ваше одлуке односно аргументи до сада у вези са формом, односно видовима сведочења сведока су показали да смо ми спремни да се прилагодимо правилима овог суда и да покушамо да изнесемо предмет на начин који омогућава да се коректно дође до чињеница, да се утврде чињенице на правичан начин, и да се да довољно времена за унакрсно испитивање како би се испитале истинитости тих изјава сведока. Према томе, молимо да нам судско веће да своје смернице у вези са овим отвореним поднесцима.

Председавајући судија Жан Клод Антонети: Да господине Шешељ, изволите.

Проф. др Војислав Шешељ: Ви сте малопре, господине судија, листајући тај преглед сведока Тужилаштва, поменули да постоји неколико сведока који сведоче о бази злочина у Вођину. Вођан је у Западној Славонији, Западна Славонија је избачена из оптужнице. Откуда сада ти сведоци у прегледу сведочења. Значи опет нису избачени. Јесу ли избачени или нису, ја не знам сада, ја више тог Вођина немам у оптужници. А још увек имам неколико сведока који сведоче о бази злочина у Вођину. Хоћу ли се ја спремати за њихово унакрсно испитивање или нећу. И зашто они нису избачени из тог прегледа сведока, Тужилаштво неће да одговори. Тако има и за неке друге локације које су избачене из оптужнице.

Госпођа Дал малопре каже да су они спремни одмах за суђење, али ја сам крив јер сам одбио да примим неке документе које су они покушали да ми обелодане. Овде имате врло леп преглед који је Тужилаштво направило 8. новембра 2006. године, где се види тачно шта сам ја примио, шта нисам примио и због чега нисам примио. Нисам примио само због тога што је било на компјутерским дискетама, на ЦД-овима и нисам примио само због тога што је било на енглеском језику или мени није ни обелодањивано него наметнутом адвокату Хуперу. Ово је најбољи доказ кривице Тужилаштва што процес још није почео. Ово није доказ у прилог Тужилаштву, него доказ који је Тужилаштво направило против себе. Ево зашто није тај процес почео. Зато што треба још преко триста хиљада страна докумената да ми доставе, не рачунајући ово ново сведочење у другим предметима, сведочења разних мртвих сведока и тако даље. И не рачунајући ону стару обавезу да ми доставе сва сведочења из било ког другог процеса овде во-

ђеног, где је поменуто моје име. То је стара обавеза која датира још из 2003. или 2004. године. Још није испуњена. Још то нису урадили. Како су они то спремни. Они су, наравно, спремни да сутра почну процес против мене, али да су мени поред руку и уста везана. Зашивена уста па да не могу да се браним, е онда би они лепо провели процес. А сада када ја могу да се браним они не знају како да проведу тај процес. Кажу да сам сам себи ускратио право. Не, ви сте дужни да ми испоставите све на папиру и на српском језику и морате то урадити па макар ја чекао још четири године. Морате то урадити. Нема без тога процеса. А ви оклевати и мислите нешто ће се променити на том плану. Не може се ништа променити или ћете то урадити или ће процес бити без мене. Трећа варијанта не постоји.

Председавајући судија Жан Клод Антонети: Што се тиче Тужилаштва, када је реч о ажурираном списку сведока да ли сте обелоданили господину Шешељу последњи списак као што се на енглеском каже уп то дате, у којем се наводе сведоци које имате намеру да позовете уколико би суђење почело сутра, а имајући, наравно, у виду измене које су спроведене у погледу оптужнице.

Тужилаштво: Часни суде, допустите само да проверим са мојим референтом за предмет каква је ситуација са преводом тог списка сведока.

Часни суде обавештена сам да смо ми преведени списак сведока дали на увид оптуженом 29. марта 2007. године.

Председавајући судија Жан Клод Антонети: У реду. Ја у свом регистратору, сачекајте само тренутак даћу вам реч господине Шешељ, али да бисте ви могли да схватите ситуацију, 30. марта 2007. године Тужилаштво је доставило своју оптужницу која је измењена, допуњена и тако даље. Уз оптужницу постоје и анекси, анекс 1, анекс 2, анекс 3, анекс 4, анекс 5, дакле, све сте то добили. У анексу 1 постоји и коначни списак сведока. У питању је ревидирани списак, дакле коначни списак. И уколико погледамо овај документ требало би да буде 105 сведока. Малочас сте ми поменули Воћин, рекли сте да се то место налази у Славонији и да вам није јасно због чега би још увек постојали сведоци који би свој исказ дали у вези са том општином. Међутим, уколико погледам списак заиста јесте предвиђен један број сведока, постоје бројеви сведока, нећу изговарати њихова имена али рецимо сведок 18, 33, 50 и још неки други сведоци, наводе се ту њихова имена, дакле постоји један број сведока. Када је реч о овој општини има их тачно 1, 2, 3, 4, 5, 6, има их укупно шест за које је предвиђено да дају свој исказ. Ето, теоријски гледано ви би требало да располажете списком сведока. Ја не знам да ли је тај списак био преведен, у начелу требало би да јесте. Господине Шешељ, изволите.

Проф. др Војислав Шешељ: Ја сам добио тај списак и ја о томе говорим господине судија. Ту сте ви набројали већ шест сведока који сведоче о бази злочина у Воћину, односно у Западној Славонији. Али онда имате сведоке који сведоче о бази злочина у Бијељини, у Брчком, у Шамцу а то је све избачено из оптужнице. Ево ја се сада сетих, то није заштићени сведок, извесног Алије Глушалића, који је почео рат у Бијељини. Он је ту на том списку као сведок о бази злочина из Бијељине. Није мени стало да се ја одрекнем тог Алија Глушалића, ја бих са великим задовољством њега овде унакрсно испитивао, али ви кршите моја процесна права зато што још увек држите у списку сведока сведоке базе злочина из места која су избачена из оптужнице. И сада, ако сте их нашли господине судија, шест из Западне Славоније, односно Воћина, помножите то још са четири па ћете видети колико има таквих сведока. Ја сада говорим апроксимативно дакле, нисам довољно прецизан, говорим вам о суштини а не о детаљима. Имате огроман број сведока који сведоче о бази злочина из места која су потпуно избачена из оптужнице. Шта ја ту да радим?

Председавајући судија Жан Клод Антонети: Да госпођо Дал, господин Шешељ је указао на један проблем. Он је установио, наравно уз ограничење да није темељно испитао овај

списак, а нисам ни ја, да се дакле, на овом списку јављају сведоци који треба да дају исказ у вези са локацијама које су избрисане из оптужнице.

Тужилаштво: Часни суде, одлука од 8. новембра 2006. године, где се примењује правило 73 бис на оптужницу, допустила је да Тужилаштво изводи обрасце сведочења у вези са злочинима који се наводе у оптужници. Ми имамо, ми смо знатно сузили списак сведока због уклањања одређених кривичних дела и тачака из оптужнице, међутим, ми смо одлучили да искористимо могућности које нам је пружио судско веће приликом сужавања оптужнице да можемо изводити доказе који представљају обрасце. Према томе ми смо настојали да то сузимо и то ћемо наставити да чинимо, и то се види и на овом списку сведока, а говори се и о типу њиховог сведочења где ће бити извршене модификације које су прикладне да то заправо на било који начин лоше не утиче на предмет. Биће корисно да знамо која је одлука судског већа о начину извођења доказа, односно сведочења у поднесцима који још увек треба да буду, о којима још увек треба да се донесе одлука, то би нам помогло у процени потребе око сведока који се поклапају или чији се искази подударaju, а у складу са оним што је суд мало пре рекао о њиховом положају на оној пирамиди. Наш списак сведока тренутно показује оне форме сведочења и релевантност у односу на наведене оптужбе. Ако господин Шешељ сматра да су сведоци који остају, који су остали на списку да их има превише или пак да они неће моћи да покажу да је постојао образац, односно да је њихово сведочење образац сведочења, и уколико он жели он може поднети поднесак и такав спор ће онда судско веће морати да разреши у вези са извођењем доказа. Међутим, сужавање оптужнице не треба да значи да је Тужилаштво ометено у припреми и извођењу својих доказа.

Председавајући судија Жан Клод Антонети: Госпођо Дал, покушавам да схватим, желим стварно све да вас разуверим, ја нисам најтемељније ово питање проучио, али уколико сам добро схватио правило 73 бис има то преимућство да омогућава да се сузи оптужница. Уколико сам добро схватио избачене су неке општине и Славонија више не спада у поље оптужнице. Тиме се оптужница мења, али се истовремено задржавају они сведоци из ове општине који би омогућили да се докаже, цитирам ваше речи образац или систематски образац понашања. Да ли тако то треба да схватим. Дакле, треба да се докаже али да се покаже да је тако нешто постојало на другим локацијама. Дакле, другим речима нагомилавају се локације од којих су неке избачене из оптужнице, за које се оптужени неће одлучити да ли је крив или невин, али сведоци са ових локација ће рећи да је оно што се њима догодило исто што се догодило и на другим местима и тако даље. Да ли се у томе састоји ваш приступ.

Тужилаштво: Када су уклоњене општине попут Воћина, ми смо тада скинули 26 сведока са списка сведока. Сада има само шест сведока који ће сведочити о обрасцу злочина којима су они били подвргнути.

Проф. др Војислав Шешељ: Да ли могу ја нешто, господине судија.

Председавајући судија Жан Клод Антонети: Изволите, господине Шешељ.

Проф. др Војислав Шешељ: Запањује оволика нестручност тужилачке стране. Ако је реч о обрасцу понашања, онда то може бити образац мог инкриминисаног понашања или злочиначког понашања. То онда мора бити сведочење о мојим поступцима. А не сведочење сведока који причају да се њима тамо негде нешто непријатно десило. Па неки од њих ме нису ни видели, него су чули да сам ја био у том крају. Какав је то образац понашања. Образац злочина у целом рату, а онда сте ту могли довести и жртве муслиманске и хрватске стране па да и они говоре о обрасцу понашања који је идентичан, некада још гори. Образац чијег понашања. Мора бити образац мог понашања да бисте поткрепили оно што су директна оптужења из оптужнице. Значи, ја сам крив што је неко у Зворнику убио толико и толико људи, или у Вуковару убио толико и толико људи, а имам такав образац понашања и у другим случајевима. Ви се уопште

не трудите да то докажете. Када погледате мало темељитије тај предмет сведока видећете да многи од тих сведока уопште мене директно не терете ни за шта. Него говоре о својим личним веома лошим, трагичним ратним искуствима, под условом да су истинита, има и оних који не говоре о истинитим искуствима. Дакле, ни ту Тужилаштво није поштовало налог судског већа. Ја опет понављам, ја бих најрадије да ми припишете све могуће злочине који су се десили у овом рату, па да процес траје двадесет година, па да вас ја темељито тачку по тачку побијам, па да вас на крају победим и тако се прославим. Тако да на крају знам зашто сам се родио. Али ако имате један конкретан налог, е ја вас сада хватам у прекршају тог налога. Ви то кршите. Ви кршите процесна правила. Није реч о обрасцу понашања свих могућих злочинаца у овом рату, него само о обрасцу мог понашања као једног конкретног човека кога сте ви прогласили злочинцем унапред, а никако да му то докажете. И ја овде оседех, остарих чекајући да ми то докажете а ви нисте у стању.

Председавајући судија Жан Клод Антонети: Прочућићу то на један прецизнији начин. Међутим, ја сам већ саопштио госпођо Дал, ви тада нисте били ту, тада је био господин Саксон из Тужилаштва, ја сам назначио да је оптужница у неку руку ракета на три спрата да тако кажем. Навешћу, колико се сећам, немам транскрипт баш при себи, али у питању је значи први степен те ракете то су жртве које долазе да саопште шта им се догодило. И то се зове база злочина. И то се односило на један број општина. Уколико су неке општине или нека села отклоњена, у том случају није неопходно да такви сведоци долазе, и сваки правник ко год он био размишља на овај начин. Други степен, ко је починио злочине, односно кривична дела и у овој етапи морају да постоје, мора да постоји доказни материјал који ће показати да је господин икс или господин ипсилон починио кривично дело. Разарање, пљачку и тако даље и тако даље. То је дакле, други степен. То је поступак који треба да прати Тужилаштво и којим треба да се служи. Трећи степен је оптужени. Каква веза постоји између оптуженог, између почињеног кривичног дела, можда путем оних који су извршили кривично дело. И ту мора да постоји доказивање везе између кривичног дела његових починиоца и оптуженог, у случају да оптужени није сам, лично и непосредно извршио кривична дела из базе злочина. Стављам по страни злочиначки подухват за који се сноси кривична одговорност у складу са чланом 7(1). Дакле, удружени злочиначки подухват је једно друго питање.

Ја сам питао вашег претходника, господина Саксона, како он намерава да води извођење доказа оптужбе с обзиром на ова три велика степена, ове три велике етапе. Он је отишао, ви сте га наследили на том месту, па ја сада поново постављам то исто питање. Јер одатле за Претресно веће, а такође и за оптуженог, проистиче начин на који ће се радити, како се може уштедети време и тако даље. Моје искуство у више предмета било је такво да понекад долазе сведоци и све се помеша, па настане једна општа збрка. Мени је јасно да Тужилаштво не може да има потпуну контролу над доласком разних људи, али логички гледано било би примерено да сви сведоци из једне општине дају своје исказе, онда сви сведоци из друге општине и тако даље. А не да се скаче са једног сведока на другог, са једне општине на другу и тако даље. Јер је то једно губљење времена и расипање. А онда када извођење доказа омогућава да се утврди да је дошло до одређених кривичних дела, питање које се поставља јесте ко је починио та кривична дела, онда наступају докази и сведоци и тако даље. А затим ће сведоци успоставити везу између оптуженог и извршиоца кривичних дела и тако даље,

Кривични поступак се, дакле, повинује једној структури, он има једну своју унутрашњу логику. Тужилаштво то мора да покаже, јер је терет доказивања на Тужилаштву. На крају крајева, оптужени може да прекрсти руке и да не мрдне малим прстом и да сачека да се обави доказивање. Међутим, код нас је поступак такав да и оптужени може да спроводи унакрсно испитивање, а да би он то могао да учини он мора да има у свом поседу све доказне предмете. Отуда су важне ове статусне конференције које омогућавају да се напредује и да се боље сагледају различите потешкоће.

Ја сам приморан да сада завршим, пошто је 19 часова, као што знате ускоро ћемо се видети поново. До тада свакако ћу донети одлуку о обелодањивању докумената на папиру и на језику оптуженог, а нарочито оних докумената који се налазе у оних чувених четрдесет регистратора. Теоријски, то значи да би оптужени у најкраћем року требало да у свом поседу има доказни материјал који ће бити, користим се будућим временом, који ће се користити током поступка. Ту мислим на документе који ће бити предочени сведоцима који ће доћи да дају свој исказ. То је заиста минимум документације којом он мора да располаже. А то представља препреку коју морамо да превазиђемо што је пре могуће.

Другу препреку сам већ поменуо, то је питање финансијских средстава која би била стављена на располагање оптуженом. Ја још увек чекам али он ће то веома брзо обавити. Дакле, очекујем да он састави један поднесак у том смислу, штавише скрећем пажњу господину Шешелу да сте 3. јануара 2007. године ви предали један поднесак број 124, који се односио на исту тему. Ви лично и ваши сарадници можете да проучите аргументацију у том поднеску како бисте тиме подупрли или поткрепили овај поднесак који треба да заведете у најскоријој будућности.

С обзиром на то, постоји рок од 15 дана, могуће је да када се будемо поново видели да ћу ја можда до тада већ донети одлуку по том питању. Међутим, ја сам се одмах предао том послу и чим будем сазнао став Тужилаштва моћи ћу и да донесем одлуку. То је дакле, друга препрека.

Трећа препрека се односи на питање оптужнице и када је о томе реч ја очекујем одговор Тужилаштва. Ја ћу се обратити својим колегама ради решавања овог питања, јер ће овде у питању бити одлука целог Претресног већа. Следећа статусна конференција ће нам свакако пружити прилику да се поново позабавимо темама за које се надам да ће у међувремену, доћи до неког позитивног помака. Дакле, када је реч о оним питањима до којих не дође до помака напред, покушаћу да побољшам ситуацију тако што ћу свим странама омогућити да изнесу свој став, да интервенишу, а потом ћемо наставити да се све више приближавамо почетку поступка и разматраћемо начин на који ће Тужилаштво изводити доказе. Уколико сам добро схватио госпођу Дал, ви очекујете одређена упутства од стране Претресног већа, имаћемо прилику да о томе поново разговарамо.

Ето већ је прошло 19 часова, извињавам се што сам прекорачио предвиђено време, ја вам се захваљујем и поново се видимо у најскоријој будућности.

Устаните молим.